ЕДИГЕНИМ ЕДИ ЙЫЛДЫЗ

Икинжи китап

ХУВДУЛЕР

МАТАЛЛАР

САНАВАЧЛАР

ЯҢЫЛТМАЧЛАР

АШГАБАТ
« ТУРКМЕНИСТАН »
1989й.

ББК 84 ТҮР 1
Е 26

Топлап, нешире тайярлан: Аманмырат Баймырадов

Едигеним — еди йылдыз: Түркмен хүвдүлери, маталлары, санавачлары, яңылтмачлары. Икинжи китап. Топлап, нешире тайярлан Аманмырат Баймырадов.—А.: Түркменистан, 1989. 148 с.

Е 26

ISBN 5—8320—0194—X

Китаба түркмен хүвдулериниң, маталларының, санавачларының ве яңылтмачларының чепер нусгалары гиризилди. Шахыраналыга, мәзик дүйгулара, сырлы мана, айтмасы кын жүмлелере, халк оюнларының тилсимлерине бай халк дөредижилик нусгалары окыкларың гөвнүнден турар дийип тама эдйәрис.

Т 4702590105 — 167 / 083 (02) — 89 52—89

ББК 84 Түр 1

ISBN 5—8320—0194—X

© «Түркменистан» нешириаты, 1989

МАТАЛЛАР

* * *

364. Гатлак-гатлак гатлама,
Гатламадан этлеме

* * *

365. Гатлак-гатлак гатлама,
Хер гаты бир ятлама.

* * *

366. Гоша, гара гөз гоша,
Гөзүң етир о баша.

* * *

367. Гоша чыбык дең гелйәр,
Бир-бирине барабар.

* * *

368. Гоша чыбык үстүнде,
Сары мая лыңгырдар.

* * *

369. Гулаксыз-гуйруксыз,
Багырак беланы гөрдүм.

* * *

370. Гуршундан агыр сув,
Эл билен тутдурмаз бу.

* * *

371. Дабарасы даг ашар,
Даш ерден хабарлашар.

* * *

372. Дагдан индим,
Дашдан индим,
Гөз билен гашдан индим.
Ыхлас этдим ак ере,
Экдим гөгөрди гара,
Ибердим хер бир ере,
Этди өзүн эшгәре.

* * *

373. Дагдан инен дадран,
Дада билмез хич ким оны,
Инче эгрилип, сык докалан,
Гейип билмез хич ким оны.

* * *

374. Даша урсам дөвүлмейәр,
Сува урсам дөвүлйәр.

* * *

375. Дашы агач, ичи азык,
Йөрән ёлы беллидир.

* * *

376. Дашы габык, ичи хуруш,
Йөрән ёлы беллидир.

* * *

377. Дашы галая меңзеш,
Өз янына гетирйәр.
Ики адам бир симден,
Сөз алышып отуряр.

* * *

378. Депә чыкдым, таңладым,
Таңламаз беланы гөрдүм,
Бурунлыксыз, боюнсыз,
Баграк беланы гөрдүм.

* * *

379. Ерден дирегсиз,
Гөкден танапсыз,
Гөтерен йүки
Болар хасапсыз.

* * *

380. Ери ак,
Тохумы гара.
Эл билен экерлер,
Дил билен орарлар.

* * *

381. Ер сүрйәр демир,
Ядаман өмүр.

* * *

382. Жансыз — тыгырар.

* * *

383. Жаны аякда,
Гөвни элде,
Кувваты ховада.

* * *

384. Жаны отдан,
Аягы елден,
Йүреги демирден.

* * *

385. Жаханда бардыр,
Адамда ёкдур.

* * *

386. Забыр-забыр, забырак,
Тозан берип йүвүрек.

* * *

387. Заң-заң ичинде,
Заңы хованң ичинде,
Не ерде бар, не гөкде,
Аслы Перең ичинде.

* * *

388. Ики гечим, үч экиз,
Он йылкы, он дөрди йүз.

* * *

389. Ики саны улы ёл,
Бири сагдыр, бири сол,
Ики ёлы галдырып,
Үстүн чыкды тәзе ёл.

* * *

390. Иңнесиз тикин гөрдүм.

* * *

391. Йөрән ёлы демирдир,
Иймити яг, көмүрдир.

* * *

392. Йылдырымдан гаты гиден,
Йылпылдавук ак атым.

* * *

393. Йылдырым дек чалт учяр,
Учуп араны ачяр,
Оны гөрен душманлаң
Барысы агзын ачяр.

* * *

394. Йындам атым яг ичер,
Мензил-мензил ёл гечер.

* * *

395. Йүз галалардан гечип,
Демир гулагын герйәр.
Жаны-да ёк, дили-де,
Сорасаң хабар берйәр.

* * *

396. Йүзүне гөзлемели,
Не жаны бар, не дили,
Өзүнден аңламалы.

* * *

397. Көки демир, өзи гузбут,
Тамы ярар хайбаты.

* * *

398. Көлегесиз гол ашар,
Даш ерден хабарлашар.

* * *

399. Менде бар-да, сенде бар,
Адамда ёк.
Бо́лса-да жаханда бар,
Әлемде ёк.

* * *

400. Ол баран киши,
Элинде чиши,
Ак гөллерде
Гарадыр гушы.

* * *

401. Ол нәдир ким, зерре-зерре кән болар,
Тохумы шейле, мивеси чендан болар,
Агзы бирдир, дили ики, җаны ёк,
Көп кишилер бу магна хайран болар.

* * *

402. Отуз ики дишден ел чыкар,
Дөвлетли иле җар болар.

* * *

403. Өзи бирдир,
Җаны ёкдур,
Гидер отыр,
Саны ёкдур.

* * *

404. Өзи бир гарыш,
Дили мүң гарыш.

* * *

405. Полат атым йүврүп баряр,
Ери чепбе чөврүп баряр.

* * *

406. Петекеси яглы гушум.

* * *

407. Узын-узын бу ёлуң,
Башына чыкан бармыкан?
Чәк-гырансыз бу деңзиң,
Дүйбүне етен бармыкан?
Дүйбүне етип бу сувдан
Ганып ичен бармыкан?

* * *

408. Хатар-хатар газыклар,
Арка дашы гупбалы,
Гупбасының шелпеси
Еке тардан чекилер.

* * *

409. Чынар агач башында
Чилтен атлы гуш отыр.

Оны алмага әр герек,
Йүрежигине кәр герек.

* * *

410. Ыхлас этдим ак ере,
Экдим, гөгерди гара,
Ибердим барча ере,
Өзүн этди әшгәре.

* * *

411. Эл билен экерлер,
Дил билен орарлар.

ӨЙ ВЕ ОНУҢ БӨЛЕКЛЕРИ ХАКЫНДА МАТАЛЛАР

412. Ала гечим хассадыр,
Хасса дәлдир, бесседир,
От отламаз, сув сувламаз,
Җаныма бир хоссадыр.

* * *

413. Аңры ёртар гаража ат,
Бәри ёртар гаража ат,
Қап дагының сувуны
Даннап ичер гаража ат.

* * *

414. Ала чебиш,
Дула япыш.

* * *

415. Алы Алыны гөтәр,
Алы оглуны гөтәр,
Оглы телпегни гөтәр.

* * *

416. Апбас Апбасы гөтәр.

* * *

417. Апбас апбасы гөтәр,
Апбас оглуны гөтәр,

Оглы галпагны гөтәр,
Галпагы телпегни гөтәр.

* * *

418. Багыртлагым бакып дур,
Багрын ода якып дур.

* * *

419. Бизи-бизи бүздүлер,
Кече тейине яздылар.

* * *

420. Бизи-бизи бүздүлер,
Бизи йүпе дүздүлер,
Биз бир отагалы гыздык,
Отагамызы үздүлер.

* * *

421. Биз-ә биздик,
Бир топар гыздык,
Бизи бүздүлер —
Бир йүпе дүздүлер.

* * *

422. Бир ат алдым хеңңеле,
Мүндүм үстүне гоммала.

* * *

423. Бир аягның үстүнде,
Баряр, гелйәр хем гүлйәр.

* * *

424. Бир гапыда гоша эңси.

* * *

425. Бирже метр бойы бар,
Алты гара гөзи бар.

* * *

426. Бири хасса ятыр,
Бири сорап отыр.

* * *

427. Бир тегелек телпеги,
Дөрт янында гулпагы.

* * *

428. Бәш ат бир аты басып дур.

* * *

429. Гарры дүйәм гахарда,
Бурунлыгы шәхерде.

* * *

430. Гапыргадыр, сүңклүдир,
Дашы гайым йүплүдир,
Башында гара телпек,
Үсти хем бүреклидир.

* * *

431. Гидер леглек,
Гелер леглек,
Ёл үстүнде
Дурар леглек.

* * *

432. Өзи ичерде,
Келлеси дашарда.

* * *

433. «Ачыл-ачыл» хызматкәр,
«Япыл-япыл» хызматкәр.

* * *

434. Гүжүгиме «Йит!» дийдим,
«Агшам гелип ят!» дийдим.

* * *

435. Гүндиз гидер,
Гиже гелер.

* * *

436. Даг үстүнде дөрт чыбык,
Дөрдүси-де дең чыбык.

* * *

437. Дашы гарын,
Ичи ялын.

* * *

438. Дөрт аягым бар депәмде,
Гөрүнмейәр япамда.

* * *

439. Дөрт доган бир-бирине бакышар.

* * *

440. Долама газык, дүйрме дон.

* * *

441. Долама-долама донум бар,
Долананым досты гөрди.

* * *

442. Дөрт агачдан дервезели,
Элли ики ериниң габагы бар,
Кырк секиз еринден чүйленги,
Сүйр башының табагы бар.

* * *

443. Дулдан асык,
Гулагы кесик.

* * *

444. Дүйрленсе — яссык,
Язылса — дон.

* * *

445. Еримдекәм, егдим мен,
Башы жыгалы бегдим мен,
Сизе гелип, бу болдук,
Били баглы гул болдук.

* * *

446. Ере сапылгы, кечеден гапылы.

* * *

447. Ёл үстүнде йылдызжык.

* * *

448. Ики улы өкүз,
Дөрт кичи өкүз,
Жаным бизиң гара өкүз.

* * *

449. Ики эжекәм дес-денже.

* * *

450. Ичери долы көке,
Мен иймәге көке ёк.

* * *

451. Ичери долы кишмиш,
Мен иймәге кишмиш ёк.

* * *

452. Кырк гулан бир гуюдан сув ичйәр.

* * *

453. Кә богаздыр, кә гысырдыр,
Ичинде ялмавуз хораз бардыр.

* * *

454. Оглы телпегни гөтәр.

* * *

455. Өзи тамың ичинде,
Гулагы тамың дашында.

* * *

456. Өйүмиз долы чөрежик,
Мен иймәге чөрек ёк.

* * *

457. Пессежик дагдан артларлар,
Гыш дүшенде ятларлар.

* * *

458. Сакар атым саркып дур,
Бедев атым бөкүп дур.

* * *

459. Сакар атым саркып дур.
Дөрт аягын какып дур.

* * *

460. Топ йигидим гайкарып,
Гара дагы саклап дур,
Гара дагым гам иймән,
Барысыны горап дур.

* * *

461. Телпеги галпагыны гөтәр.

* * *

462. Тегелекдир телпеги,
Дөрт тарапда додагы.

* * *

463. Тес-тегелек телпегим,
Дөрт янында гулагым.

* * *

464. Узын-узын узанар,
Вагтал-вагтал безенер.

* * *

465. Хамы йүнден,
Гапыргасы одундан,
Ичининң багыр-өйкени
Билип болмаз — адамдан.

* * *

466. Хасрат билен дувме дувдум,
Гара ериң гупбасы.

* * *

467. «Чык» дийдим, өйүң дашына доландым.

* * *

468. Чындым гуш-а, чындым гуш,
Гаты ере гондум гуш,
Ганатымы яйдым гуш.

* * *

469. Эгилмезем,
Бүкүлмезем,
Хана салам бермезем.

* * *

470. Эртир ачылар,
Агшам япылар.

ИЙИЛИЙӘН, ИЧИЛИЙӘН, ГЕЙИЛИЙӘН ЗАТЛАР ХАҚЫНДА МАТАЛЛАР

471. Акжа гузым сува инди,
Гаража оглан биле инди.

* * *

472. Акжа гузым сува чозар.

* * *

473. Ак дениз үстүнде
Ак гайык.

* * *

474. Аңырсы — гая,
Бәрси — гая,
Ортарасы —
Сары мая.

* * *

475. Асты — тагта,
Үсти — тагта,
Ортарасы —
Меле пагта.

* * *

476. Аягы ёк, эли ёк,
Көйнеги ёк, гарны док.

* * *

477. Аяк бассам ичине,
Элин айлар дашына.

* * *

478. Башашак гойсам, ичи долар,
Ёкарык гойсам, ичи бошар

* * *

479. Башымдакы багымдыр,
Менден улы агамдыр,
Бир күйзеде ики сув,
Хер хайсы бир тагамдыр.

* * *

480. Бир ат алдым сегсене,
Сегсен ерниң дагы бар.
Бир гулагы чүрт кесик,
Бир гулагның чәги бар.
Бир гөзи сүмме сокур,
Бир гөзүниң агы бар.
Бир аягның яры ак,
Бир аягның бары ак,
Бир аягның чокулы бар,
Бир аягның секили бар.

* * *

481. Бир гуюдан кырк гуйы сув ичер.

* * *

482. Бир гуш тутдум жаны ёк,
Келлесин кессем ганы ёк,
Жүйжесиниң саны ёк.

* * *

483. Бир күйзеде ики тагам.

* * *

484. Бир тутам, белли тутам,
Гемирейин дийсең айдайын.

* * *

485. Газана салып гайнатдым,
Сачага салып гуратдым,
Уруп-уруп сарсаң этдим,
Иер ялы тап-таң этдим.

* * *

486. Газык үстүнде гар дурмаз.

* * *

487. Гайрадан гелйән пил-пил,
Еңсесинден тасма дил,
Хетдиң болса, оны бил?

* * *

488. Дилим-дилим тасмалар,
Ичиберсе хассалар
Ики гүнде сагалар.

* * *

489. Гаража гол ичинде,
Сары яглык ялпылдар.

* * *

490. Гаража гол ичинде
Дайым аты кишнейәр.

* * *

491. Гызгын гол ичинде
Сары яглык ялпылдар.

* * *

492. Гатлак-гатлак япылар,
Бир оңатжа эпилер.

* * *

493. Гошажа атлы, дес-дендир.

* * *

494. Гумлук ерде газ ойнар.

* * *

495. Гүндиз — долы,
Гиже — халы.

* * *

496. Гысгажык бойлужа,
Дашы донлужа.

8 Заказ № 8139

* * *

497. Дашы ган дек,
Ичи ун дек,
Отурышы —
Мерт пәлван дек.

* * *

498. Дагдан инен дадананы,
«Дадып бөлмаз» дийдилер.
Сык докалан кетенини,
«Гейип болмаз» дийдилер.

* * *

499. Дашдан гөрсем, бир гара,
Янына барсам, мүң гара.
Ичине гирсем, этими чекер,
Дадып гөрсем, балдыр-шекер.

* * *

500. Гып-гызыл гыз ер астында,
Сачбагысы ер үстүнде.

* * *

501. Дириден өли догар,
Өлүден дири чыкар.

* * *

502. Дүвдүм, гуя ташладым.

* * *

503. Дыз бойы чукуржык.

* * *

504. Еди гоюн, бир гузы,
Тогсан гуртдан саклар бизи.

* * *

505. Емен — емен экен,
Еменден агач гелен экен,
Чорбасы халал, эти харам экен.

* * *

506. Епбешик —
Үч дешик.

* * *

507. Ики сувы чайкасаң-да гатышмаз.

* * *

508. Матал, матал —
Шахы матал.
Дилден өтер,
Дамак тутар.

* * *

509. Мен бир матал айдайын,
Дилден өтер айдайын,
Дамак тутар айдайын.

* * *

510. Өңүн гөрсең оюн ялы,
Соңун гөрсең гоюн ялы.

* * *

511. Сувда битер,
Сувда йитер.

* * *

512. Сувдан чыкар,
Сувдан горкар.

* * *

513. Сувсуз бишен аш гөрдүм.

* * *

514. Табага дүшмез, газанда бишмез,
Ондан датмадык адам болмаз.

* * *

515. Такыр ерде ак сандык,
Агзы-бурны ёк сандык.

* * *

516. Такыр ерде тай ойнар.

* * *

517. Такыржак ерде газ ойнар,
Көп ойнамаз, аз ойнар.

* * *

518. Тес-тегелек этдигим,
Тегенден чыбык кесдигим.

* * *

519. Тогаласам жаны ёк,
Пычакласам таны ёк.

* * *

520. Чөвүп депсем ичине,
Элин айлар дашына.

* * *

521. Чүнчүлже гуйын ичинде,
Чүрже гулак гыгыряр.

* * *

522. Экинини яш гөрдүм,
Дуссуз бишен аш гөрдүм.

* * *

523. Ягыш ягса язылар,
Гүн чыкса бүзүлер.
Чексем багы үзүлер.

ХОЖАЛЫГА, ГУРАЛ-ЭСБАПЛАРА ДЕГИШЛИ МАТАЛЛАР

524. Агачдан аты бар,
Демирден гаты бар,
Адамзатдан сураты бар.

* * *

525. Агзы асманда,
Ичи пасманда.

* * *

526. Агзы ачык дайым,
Алты ериндан гайым.

* * *

527. Агзы гара аламат,
Ичи гызыл кыямат;

Өлә гирер, гуры чыкар,
Шоңа шүкүр, саламат.

* * *

528. Агзы гызыл аламат,
Дүйби гызыл кыямат,
Хасса гирер, саг чыкар,
Саг чыкана саламат,
Бу нәхили керамат!

* * *

529. Аграмы ашыкча,
Көлегеси көшекче.

* * *

530. Ажы гуюда ит увлар.

* * *

531. Ажап эже гөргүли,
Хемме кишә бергили.

* * *

532. Айганак-айганак атасы бар,
Омпарып отуран энеси бар,
Гызыл көйнек гызы бар,
Гара телпек оглы бар.

* * *

533. Айы етсе эгсилмез,
Сувы етсе сүйүлмез,
Гундагдан даша дөнен,
Даша урсаң дөвүлмез.

* * *

534. Ак үвмег-ә, ак үвмек,
Йүпекден чигме дүвмек.

* * *

535. Алажа-мулажа,
Ичи көвек говажа.

* * *

536. Алтын гупба башында,
Хырыдары дашында.

* * *

537. Арпа берсем иенок,
Сувсуз ерде дуранок.

* * *

538. Аркасы бар, агынап биленок,
Гуйругы бар, буланып биленок.

* * *

539. Аркасында агзы бар,
Энегинде гөзи бар.

* * *

540. Асты — хайпар,
Усти — гүммез,
Мүң гулак,
Мүң бир япрак.

* * *

541. Атдан бейик, итден пес.

* * *

542. Атасы агзын ачды,
Оглы депип гачды.

* * *

543. Ач гарга агзын ачар,
Лачын гуш башын атар.

* * *

544. Аягы бар, йөрәнок.

* * *

545. Аягы узын, ода батыр.

* * *

546. Багыртлагым бакып дур,
Багрын ода якып дур.

* * *

547. Бар, ёргам-а, бар, ёргам,
Баглы аты сүр, ёргам.

Гара гөрсе, үркмез,
Байтал гөрсе, кишнемез.

* * *

548. Басан ерим бай чукур,
Отуран ерим ой чукур,
Бир элимде алдыргыч,
Бир элимде гүлдургич.

* * *

549. Бизиң өйде бир киши,
Агзында бар кырк диши.

* * *

550. Вили дөвүк күйкүже.

* * *

551. Бир агзы бар, бир гөзи,
Хассаны саглар өзи.

* * *

552. Бир азажык сүйт,
Әлеме дүйт.

* * *

553. Бир гуш гөрдүм бу гиже,
Хайсы ерде гүлшени?
Хич бир зада огшамаз,
Шейле ажап рөвшени.
Чын хакыкат досты ягыдыр,
Елдир онуң душманы.

* * *

554. Бир гуш гөрдүм бу ерде,
Хайсы ерде гүлшени?
Хич шая огшамаз,
Гүн дек ажап рөвшени.

* * *

555. Бир достум бар өйкүнжек.

* * *

556. Бир йүзүнде, нагшы гөрнер,
Гара өе ягшы гөрнер.

* * *

557. Бир зат гөрдүм, ады «дүв»,
Ичи от-да, дашы сув.

* * *

558. Бир зерреже бойы бар,
Ичери долы тойы бар.

* * *

559. Бир өйүм бар, гөрмели,
Гөрүп, тәсин галмалы,
Гапысы ёк, төри ёк,
Тилсим билен гирмели.

* * *

560. Бир өйүм бар гөрмели,
Ишиги ёк, төри ёк,
Тәрин тапып гирмели.

* * *

561. Бир итим бар үйрмезек,
Өе адам гойбермезек.

* * *

562. Бир тахям бар, элеме-дешик,
Башыма гейсем, хоп ярашык.

* * *

563. Бир элимде өлдүргич,
Бир элимде гүлдүргич.

* * *

564. Бир ябым бар мекежик,
Агзы гызыл япажык.

* * *

565. Бир сопужык «хүв» диййәр,
Гиже-гүндиз «сув» диййәр.

* * *

566. Бикежик отыр,
Өзгелер ятыр.

* * *

567. Бойы бир гарыш
Сакгалы ики гарыш.

* * *

568. Бөвүрде бир даг отыр,
«Аташ дагы» дийдилер.
«Ашагы сув, үсти от,
Туташ дагы» дийдилер.

* * *

569. Бенди-бент эйледилер.
Пейвенди-бент эйледилер,
Он йылдызы бир ая бент эйледилер.

* * *

570. Бенди-бент эйләр,
Бенди-пейвент эйләр,
Йигрими бәш йылдыз
Бир айы бент эйләр.

* * *

571. Бендәни бентде гөрдүм,
Дегресин кентде гөрдүм,
Дөрт ай, йигрими дөрт йылдыз,
Мен шуны бир атда гөрдүм.

* * *

572. Бурнуны дешенде багырмаз.

* * *

573. Гайын атам ганҗасы,
Гайра бакып дурандыр.
Ичининҗ гүл дөнеси
Шыңгыл атын дурандыр.

* * *

574. Гара бай атдан дүшди,
Огланлар дашына үйшди.

* * *

575. Гара гүжүк ятыр үйрмезек,
Өе адам гойбермезек.

* * *

576. Агзы гара аламат,
Ичи гызыл керамат.

* * *

577. Узаклы гүн сес эдер,
Теке ятса бес эдер.

* * *

578. Гаражка оглан атланды,
Йүрегим кувватланды.

* * *

579. Гаражка оглан бөкүп отыр,
Йүрек ягын дөкүп отыр.

* * *

580. Гаражка оглан ата мүнди,
Хеммәң гөзи оңа дөнди.

* * *

581. Гара сыгрым гарап дур,
Сары сыгрым ялап дур.

* * *

582. Гарыш ери гарадан,
Сере ери сарыдан.

* * *

583. Гапыргасы бар, ганы ёк,
Агзы бар-да, жаны ёк.

* * *

584. Гашымда, жан, гашымда,
Дерялар якасында,
Гушларда бир гуш гөрдүм,
Дөши бар аркасында.

* * *

585. Гатлак-гатлак галадыр,
Гатлагын сув аладыр,
Бир пенжежик от салсан,
Башына гай боладыр.

* * *

586. Голай-голай гелдилер,
Дэли-порхан болдулар.

* * *

587. Голлары гарадыр, ренки сары,
Билинде үч гушак, гарадыр торы,

* * *

588. Голча оглан оба гезер.

* * *

589. Голы узын, сырты агыр.

* * *

590. Горп йыкылды,
Мен дыкылдым.

* * *

591. Гоша жүбүт чатылар,
Дүйбүне йүп атылар,
Келлесинден кесилип,
Демир билен чапылар.

* * *

592. Гезегиниң башында,
Гелене салам берип дур.

* * *

593. Герилги йүпде батланар,
Галапын ерде ятланар.

594. Гиже богаз, гүндиз гысыр.

* * *

595. Гиже — хызматда,
Гүндиз — рахатда.

* * *

596. Гиденде гысыр, гайданда богаз.

* * *

597. Гидер-гелер, ёл алмаз.

* * *

598. Гөзлемәге гөрки бар,
Бирҗе демир берки бар.

* * *

599. Гөз өңүнде гөз гойдум,
Билмеклиге йүз гойдум.

* * *

600. Гөрсем гөвнүм эрисер,
Гөзлесем тапылмаз бу есер,
Башы бүренҗекли дердесер.

* * *

601. Гуйругы бар, буланок.

* * *

602. Гулагы бар, эшиденок.

* * *

603. Гүләлегим гопбуҗа,
Гопбы, семиз, ягы ёк,
Пычак урсам — ганы ёк.

604. Гүндиз өли,
Гиҗе дири.

* * *

605. Гуйсаң долмаз.

* * *

606. «Гел-гел» дийсем гелиберйәр,
Чавуш чаксам гүлүберйәр.

* * *

607. Даг дүйбүнде гүҗүк җыгырдар.

* * *

608. Дам, дамҗам,
Дамдыран дамҗам,
Гүлбахар ичинде
Гүлдүрен дамҗам.

* * *

609. Дашдан гөрсем — биҗан,
Янына барсам — өй җан.

* * *

610. Дашдан гөрсең, лабыр-лабыр,
Янына барсаң халка демир.

* * *

611. Дашдан гөрсем, оңат зат,
Ичин гөрсем, гызыл от.

* * *

612. Дашы гарын,
Ичи ялын.

* * *

613. Дашы сандык,
Ичи яндык.

* * *

614. Деп гапы,
Демир гапы,
Адам суратлы гапы.

* * *

615. Кичиҗик гыз, элинде биз.

* * *

616. Дөрт аяклы, дөши ёк.

* * *

617. Дөрт бөрүг-ә, дөрт бөрүк,
Дөрдүси-де гөк бөрүк.

* * *

618. Дөрт доганың бир телпеги бар.

* * *

619. Дулда доңуз келлеси.

* * *

620. Дулда баглы гул ятыр.

* * *

621. Дуры сувдан тутулан,
Буздан гаты битилен,
Бәрисинден середен,
Аңырсындан тутулан.

* * *

622. Дыз бойы чукуржык.

* * *

623. Жытды-жытды этди гуш,
Жыт депеде гонды гуш,
Ганатжыгын яйды гуш,
Ган депеде гонды гуш.

* * *

624. Ёл ятыр-а, ёл ятыр,
Ёл үстүнде пил ятыр,
Акжа галаң үстүнде
Ыбрайым солтан ятыр.

* * *

625. Ёл үстүнде ёгын аял.

* * *

626. Илерде аташ дагы,
Яр-яра саташ дагы,
Асты сув-да, үсти от,
Бир-бирине туташ дагы.

* * *

627. Ичинде адам ятмаяр,
Сува салсам батмаяр,
Өе герек затлары
Аман-эсен саклаяр.

* * *

628. Илерде бир өй бар,
Алтмыш башлы.
Ичинде бир гыз бар,
Ганатарма гашлы.
Эжесинден сорасаң,
Йигрими ики яшлы.

* * *

629. Ики агачдан асылар,
Бир чагадан басылар.

* * *

630. Ики уч, ики халка, ортасында мыхы бар.

* * *

631. Ил ятса-да, Бикежик ятмады.

* * *

632. Инди жан-а, инди жан,
Сычан оны гүйтди жан,
Хинине гирди, чыкмады,
Окавери, молла жан.

* * *

633. Инди эйләр-ә, инди эйләр,
Инди ене нәни эйләр?
Дөрт айы йигрими дөрт гүне бент эйләр.

* * *

634. Ичи бар, ичегеси ёк.

* * *

635. Ичи отдан,
Дашы сувдан.

* * *

636. Ичи долы гүлкүжик.

* * *

637. Йөрәп гитсе ызы ёк,
Тупаны бар, тозы ёк.

* * *

638. Йүпе мүнүп хан болдум,
Гапа гелип гул болдум,
Ода янып күл болдум.

* * *

639. Йыртылса ямап болмаз.

* * *

640. Келҗе етим оба гезер.

* * *

641. Келтеҗик хелей оба гезер.

* * *

642. Күл үстүнде күйкүҗик,
Бурны узын тилкиҗик.

* * *

643. Күл үстүнде тилкиҗик.

* * *

644. Кичиҗик битди,
Әлеми тутды.

* * *

645. Кичиҗик дәдем «хүв» дийди,
Даң атянча «сув» дийди.

* * *

646. Маталым маташды,
Бир-бирине етишди,
Ики яны букавлы
Бойнуна илишди.

* * *

647. Маталымың өзи гара,
Билмедигиң йүзи гара.

* * *

648. Овлаклы гечи оба гезер.

* * *

649. Ол деря, бу деря,
Дүйби сечекли деря.

* * *

650. Ол өйде бир халы бар,
Халының хыялы бар,
Учуп барян гушларың
Аягының налы бар.

* * *

651. Отуран ерим ой чукур,
Басан ерим бай чукур.

* * *

652. Отурасы бар, ады бар,
Хашамлыҗа зады бар.

* * *

653. Отурса — күммет,
Турса — хайбат,
Мүң чечек —
Мүң бир япрак.

* * *

654. Өзи бадамча,
Сакгалы адамча.

* * *

655. Өзи бар-да, жаны ёк,
Гапыргасы бар, ганы ёк.

* * *

656. Өзи йөрәр, ызы ёк,
Маңлайында гөзи ёк.

* * *

657. Өй ичинде били баглы гул ятыр.

* * *

658. Пессеҗик дагдан гар ягар.

* * *

659. Пессеҗик бойлужа,
Тамың ичи тойлужа.

* * *

660. Пессеҗик ерден гүн догар.

* * *

661. Серетдигиң йүзүне,
Сурат дүшер гөзүне.

* * *

662. Сув үстүнде от янар.

* * *

663. Сырты габа,
Башы габа,
Хиңңилдевүк
Гара баба.

* * *

664. Сечекли хелей оба гезер.

* * *

665. Сүмме сүмер,
Сүйди дамар,
Гыр ат гачар,
Боз ат ковар.

* * *

666. Так этди, пак гачды,
Ики демир тапышды.

* * *

667. Тап-тап атым, тап атым,
Дабаны ялпак атым,
Гара гөрсе кишңемез,
Сувсуз ерде ишлемез.

* * *

668. Тенечир, тенечир,
Аягын дирәп сув ичер.

* * *

669. Түйси гызыл, түйи ёк.

* * *

670. Түйсүз гызыл түммек.

* * *

671. Улы агзы бикәр,
Кичи агзы хызматкәр,
Эгриси эл ойкар.

* * *

672. Узын дерек,
Ичи көвек.

* * *

673. Узын-узын улапер,
Ужун тутуп дурапер,
Тапан тапсын, тапмадын
Йүз мүң агыл ил берсин.

* * *

674. Үч аяклы атым бар,
Дүрли-дүмен отум бар.

* * *

675. Үч аяклы гаража.

* * *

676. Үч бурчы бар, кырк багы.

* * *

677. Үсти от, асты сув.

* * *

678. Хамы дашында,
Түйи ичинде.

* * *

679. Хасанда, жан, Хасанда,
Дерялар якасында,
Гушларда бир гуш гөрдүм,
Дөшлери аркасында.

* * *

680. Хем от дерясы,
Хем сув дерясы.

* * *

681. Хинине гирип чыкмады.

* * *

682. Хопбы семиз, ягы ёк,
Дериси галың, түйи ёк.

* * *

683. Хенавар хена эйледи.
Гөр, ниче бент эйледи,
Йигрими дөрт йылдызы
Дөрт ая бент эйледи.

* * *

684. Хум монҗуг-а, хум монҗук,
Сапындан тутдыр монҗук.

* * *

685. Чөмпүл-чөмпүл ат ашак,
Хем ёкары, хем ашак.

* * *

686. Екеже өзи,
Мүңдүр гөзи.

* * *

687. Чекдим, уян үзүлди,
О ян, бу ян дүзүлди.
Он ики дилли мәкиян,
Бир шәхерде дүзүлди.

* * *

688. Эгрисинден тутдугым,
Ичине дерман атдыгым.

* * *

689. Эйи етсе эгилмез,
Сүйи етсе сүйүлмез,
Чыпдыда даша дөпен,
Даша урсам дөвүлмез.

* * *

690. Эйлә отыр, эйҗижек,
Бейлә отыр, эйҗижек,
Көлегеси күмүшден,
Гүлер отыр, эйҗижек.

* * *

691. Эли узын, сырты агыр.

* * *

692. Элимдәки — илдиргич.

* * *

693. Эли батыр,
Елда ятыр.

* * *

694. Элмыдама аглар,
Отуранда ичин яглар.

* * *

695. Элсиз-аяксыз, көйнек геййәрдим.

* * *

696. Эртеким эрте гелер,
Отуранда ичин яглар.

* * *

697. Эртеким эрте гелер,
Гуйружагы жорта гелер.

* * *

698. Эрез-эрез,
Бойны бир гез,
Мекгә бармаз,
Пыяда гезмез.

* * *

699. Эсенҗик элини серип дур.

* * *

700. Япбашыг-а, япбашык,
Япбашыкда үч дешик.

* * *

701. Ясадыгы гөрүнмез,

* * *

702. Якасы бар, яны ёк.

* * *

703. Якыны билмез, яды билмез,
Голай-голай сүйшүбир,

Шапба-шапба оғшаберсең,
Жыкыр-жыкыр гүлүбир.

* * *

704. Ятса яндак ялы,
Турса дүе ялы.

БЕЗЕГ-ЗЫНАТА ДЕГИШЛИ МАТАЛЛАР

705. Акжа күммет ичинде,
Акжа гүжүк ләле какяр.

* * *

706. Ай ялакы эгриже,
Дуран ери догружа.

* * *

707. Боюн үстүнде алажа йылан.

* * *

708. Биз-э, биз-э бизлердик,
Бирже бөлек гызлардык,
Бизи-бизи бүздүлер,
Бирже йүпе дүздүлер.

* * *

709. Бир Айым бар эгриже,
Дуран ери догружа.

* * *

710. Бир бөрүгим бар, элеме дешик,
Келләме гейсем, бир ярашык.

* * *

711. Гамыш дүйби гамашык,
Чоган дүйби чолашык,
Екен дүйби елмешик.

* * *

712. Гандан гызыл,
Гардан ак,

Яйдан эгриже,
Дуран ери гуружа.

* * *

713. Горп йыкылды,
Яндак асылды.

* * *

714. Гуры яп ичинде гулан гыгыряр.

* * *

715. Дарамага сачы ёк,
Даззар кел отыр.

* * *

716. Дешик-дешик бөрүгим,
Баша гейсем ярашар.

* * *

717. Дешик-дешикли, элеме дешикли,
Дула герсен, геп-гелшикли.

* * *

718. Дегиш-дегиш телпегим
Геер гидер ярашар.

* * *

719. Керпич-керпич кесерлер,
Кесип дулдан асарлар.

* * *

720. Мүчеси кичи, кувваты гүйчли.

* * *

721. Ол вак, бу вак,
Деря дүшди көр овлак,
Хем деря хелэк, хем овлак.

* * *

722. Тес-тегелек дашы бар,
Алтын эер гашы бар,
Оны билен йигидиң
Йүз йигрими яшы бар.

* * *

723. Хайышы бар-а, хайышы бар,
Тес-тегелек гайышы бар,
Муны билен йигидиң
Гөроглы дек яшы бар.

* * *

724. Хин агзында халкажык.

* * *

725. Хум дерям-а, хум дерям,
Дүйби сечекли дерям,
Агзы гапаклы дерям.

* * *

726. Чоган дүйби чолашык.

* * *

727. Чуңнуржа гол ичинде,
Чалжа гүжүк гыгыряр.

* * *

728. Чуңнуржа гол ичинде,
Дайым аты кишңейәр.

* * *

729. Чынным гуш-а, чынным гуш,
Ган депеде гондум гуш.

* * *

730. Шилдир-шилдир сув акар,
Сүрмелер атын якар.

* * *

731. Шыңңыр-шыңңыр, шыңңырдар,
Бир энайы ваңңырдар.

* * *

732. Элеме-дешик тахям
Лейли хана гелишер.

* * *

733. Элиме алсам, элеме-дешик,
Келләме гейсем, хуп ярашык.

* * *

734. Яйдан эгри,
Ак билекде,
Дурар догры.

САЗ ГУРАЛЛАРЫ ХАКЫНДА МАТАЛЛАР

735. Айланар, айдым айдар.

* * *

736. Алты гушак, еди гөздүр,
Агзы билен сүйкейәр;
Агзы дилсиз, ичегесиз,
Ийсе сөзләп айдяр.

* * *

737. Бир оглан бар жансыз,
Гепләнде дили бар,
Гыгыранда сеси бар.

* * *

738. Гайрадан гелйән алажа,
Йүзи-гөзи мележе,
Гөк демирден диллиже,
Улы иле беллиже.

* * *

739. Гайрадан гелйән хөк-хөк,
Бойны узын, гөзи гөк,
Бай-бай, онуң паллайшыны,
Билбил болуп сайрайшыны.

* * *

740. Гапыргасы бар, ганы ёк,
Сеси бар-да, жаны ёк.

* * *

741. Гуры яп ичинде гулан гыгыряр.

* * *

742. Дар гаяның ичинде,
Дайым аты кишңейәр.

* * *

743. Дили бар-а, дили бар,
Дилиниң дилдары бар,
Узын бойлы бир пәлван,
Бир кесәжик кеми бар.

* * *

744. Еди мензил ёлда еңҗемиң аты кишнәйәр.

* * *

745. Җансыз оглан дил билен дүшүрер.

* * *

746. Ики гулак башында,
Халайыклар дашында,
Он үч гушак билинде,
Шады-хоррам дилинде.

* * *

747. Ил ичинде ады белли,
Өзи бахыл, ики дилли.

* * *

748. Келлеси кәдиден,
Гөзи жөвхерден,
Сүңңи полатдан.

* * *

749. Сүйкәберсең саз эдер,
Диңле, гөвнүң яз эдер.

* * *

750. Узын-узын урганлар,
Ужун тутуп дурганлар,
Гызыл гая ичинде
Гыкувлашып дурганлар.

* * *

751. Узын-узын урганым,
Ужун тутуп дурганым,
Сагдырганым сайрап дур,
Сапы мениң голумда.

* * *

752. Элинде хасасы, кендирден багы,
Келлеси ашакда, демирден гушагы.

* * *

753. Элмыдам дилли дилдар.

* * *

754. Ярын капасда гөрүп,
Гире билмән, зар аглар;
Ислеглиси «хә» дийсе,
Гам-гуссаның пири аглар.

ХАРБЫ ЭҢЖАМЛАР ХАКЫНДА МАТАЛЛАР

755. Агам агзыны ачар,
Хемме адам ондан гачар.

* * *

756. Агзындан гөзлесең, дүйби гаранкы,
Дүйбүнден гөзлесең, агзы гаранкы.

* * *

757. Бир агажым бар пүрсүз-пудаксыз,
Мен ненең чыкайын элсиз-аяксыз.

* * *

758. Гара гүжүк «вов» этди,
Сеси элеме етди.

* * *

759. Гарры дүйәм «бә» этди,
Гумалагы дазлап гитди.

* * *

760. Дүйбүмизде халы бар,
Халының хыялы бар,
Гушларда бир гуш гөрдүм
Аяҗыгының налы бар.

* * *

761. Ики агажы гердилер,
Галандар оглы гурбага.
Гыгырып чыкды ол дага.

* * *

762. Йылдыр-йылдыр йыланжык,
Узын бойлы жуванжык,
Энеси гара ганжык.

* * *

763. Ол өйде бир халы бар,
Халының хыялы бар,
Учуп барян ак гушуң
Аяжының налы бар.

* * *

764. Ортасының ябы бар,
Ики яны гылавуз,
Баш ужундан барып болмаз,
Өзи шонуң ялмавуз.

* * *

765. Өзүме чекдим, ачрык гачды,
Ичи янып даша дүшди.

* * *

766. Өмүрдеи-ә, өмүрден,
Геен доны демирден,
Гушларда бир гуш гөрдүм
Юмуртгасы демирден.

* * *

767. Өңүнде дуруп болмаз,
Өзүни гөрүп болмаз.

* * *

768. Түмен алсаң түйси бар,
Гуйружагның мисп бар.

* * *

769. «Тыг» этди, тувак гитда.

* * *

770. Учар, гөзе гөрүнмез.

* * *

771. «Шув» этди, сувулган гитди.

* * *

772. Эсетди-эсетди,
Чиркин сес этди.

* * *

773. Ялтандым-ла турмага,
Ики агажы гермәге,
Залым оглы гурбага
Гыгырды чыкды дага.

ХАЙВАНЛАР, ГУШЛАР, ОВНУК МӨР-МӨЖӘКЛЕР ХАКЫНДА МАТАЛЛАР

774. Агы — ак,
Гарасы — гара,
Гуйругы — гарыш сере.

* * *

775. Агы бардыр, гарры дәлдир,
Гарасы бар, йигит дәлдир,
Башы дараклы, гыз дәлдир,
Бурны симден сары гыз.

* * *

776. Алабедер бессежик,
Элинде гүл дессежик,
От отлар, сув сувламаз,
Жанына бир гуссажык.

* * *

777. Асты гаты,
Үсти гаты,
Ортарасында —
Харам эти.

* * *

778. Асты даш,
Үсти даш,
Ортарасы —
Яглы гөш.

* * *

779. Атан ерим ойдур,
Басан ерим байдыр,
Бир элимде билдиргич,
Бир элимде шилдиргич.

* * *

780. Асты гоюн,
Үсти гечи,
Бурны полат,
Гуйругы гайчы.

* * *

781. Асты гоюн,
Үсти ёлбарс,
Аягы ёк —
Өврүлип бакар.

* * *

782. Асты гечи,
Үсти кейик,
Бурны сим.

* * *

783. Аты — агзында,
Танапы үстүнде.

* * *

784. Атасы сычан, энеси гуш.

* * *

785. Ахмет агам пишекәр,
Самандан бөврек ясар.

* * *

786. Аягы агзындан бетер,
Авусы жанындан өтер.

* * *

787. Аягы инче,
Гуйругы узынжа,
Бойны яшыл,
Рецки алажа.

* * *

788. Аяксыз-элсиз гушум,
Йөремәге өкде гушум.

* * *

789. Аяксыз товсар,
Гара ер бөвсер.

* * *

790. Аягы чаршак, гөзи гедай.

* * *

791. Басаны айлык,
Гөтереви йыллык.

* * *

792. Башы дарак,
Гуйругы орак.

* * *

793. Башы гөзсүз,
Өлдүрсең, гансыз,
Бедени сүнксүз,
Өз башына өй эдер.

* * *

794. Бижи-бижи пычак,
Бижисиниң ужы пычак,
Алтын саплы ала пычак,
Алтысының ужы пычак.

* * *

795. Бир атым бар ёртаган,
Торба-тагар йыртаган.

* * *

796. Бир гуш тутдум жаны ёк,
Келлесин кессең ганы ёк.

* * *

797. Бир әадым бар тыз-тыз эдер,
Йылы ерде мыр-мыр эдер.

* * *

798. Бир күйзеде ики сув,
Гүнде гетирип берер.

* * *

799. Бир лап-лап,
Керки саплак,
Дөрт тык-тык,
Бир булавач.

* * *

800. Бир тутам, белли тутам,
Гемирейин дийсең айдайын.

* * *

801. Бир хайван бар чөлде гезер,
Эҗизлериң этин иер.

* * *

802. Богунсыз гамшың ичинде,
Сүңксүз гарынҗа отлаяр.

* * *

803. Буз гырадыр, буз гыра,
Буз гыра солтан эеси,
Чекгесинден тутдурмаз,
Кейки солтан эеси.

* * *

804. Бурны етмез порсуҗа.

* * *

805. Бедре-бедре бессежик,
Өңүнде гүл дессежик,
От иер-де, сув ичмез
Оглан дек нерессежик.

* * *

806. Выз-выз эдип учар йөрер,
Гүлден гүле гөчер йөрер,

Онуң йыгнан хазынасы
Чай башында хезил берер.

* * *

807. Гайрадан гелйән алайхан,
Гуйружагны булайхан,
Хекгил-хүкгүл аяклы,
Сегсен дүрли таяклы.

* * *

808. Гайрадан гелйән алаң дек,
Гөзлери ша пелең дек,
Яйрайышы йылкы дек,
Чоммалышы тилки дек.

* * *

809. Гайрадан гелйәр халлап,
Алты аягны саллап,
Гонҗак ерини белләп.

* * *

810. Гайрадан гелйән ал пери,
Гулаклары сал пери,
Гайнар онуң гарагы,
Демирдендир йүреги.

* * *

811. Гайрадан гелйән гөк эшек,
Үсти яшыл эпмели,
Эпме күмүш эгрили.

* * *

812. Гайрадан гелйәр халлап,
Ики аягыны саллап,
Дүшҗек ерини белләп.

* * *

813. Гайрадан гелйән хөк-хөк,
Бойны узын, гөзи гөк,
Бай-бай, онуң парлайшыны
Парсы болуп сөзләйшини.

* * *

814. Гамыш йүкли гара эркек.

* * *

815. Ганаты бар, ганы ёк.

* * *

816. Ганаты бар учанок,
Ерде асла дуранок.

* * *

817. Гапыргасыз гара тана.

* * *

818. Гара өе гар ёкмаз.

* * *

819. Гарадыр, гарга дәлдир,
Ганатлыдыр, гуш дәлдир,
Ысырганар, ит дәлдир,
Чоммалар, адам дәлдир.

* * *

820. Гаража атым гачакдыр.

* * *

821. Гаража оглан гуйы газар.

* * *

822. Гаража оглан гүнде базара гидер.

* * *

823. Гаража оглан хоз ойнар,
Гыш ойнамаз, яз ойнар.

* * *

824. Гаража попуш,
Чувала япыш.

* * *

825. Гараклары йити отдан,
Йүреги жөвхер полатдан.

* * *

826. Гаракчы мен, чапар мен,
Ысырганып тапар мен,

Ики товсуп, бир бөкүп,
Өз авумы гапар мен.

* * *

827. Гарны бар-да эрни ёк.

* * *

828. Гелйәрдим бентден,
Сесини эшитдим кентден,
Сакгалы этден,
Бурны полатдан.

* * *

829. Гидер-гидер, нар гидер,
Аста гидер, нар гидер,
Гушларда бир гуш гөрдүм
Еди йыл богаз гидер.

* * *

830. Гиже-гүндиз уча билмез,
Аягы ёкдур онун.
Бивагт ол рызкын авлар,
Елеги ёк ганатының

* * *

831. Гөк атыма мүнүп болмаз,
Ала гамчым дувүп болмаз.

* * *

832. Гызыл- гызыл гарамык,
Гыш ашанны ким билер?
Гызыл йүзли йигидин
Гыз аланны ким билер?

* * *

833. Гызыл-гызыл гыраным,
Гыр ашанын ким билжек?
Гызыл йүзли багдадым,
Даг ашанын ким билжек?

* * *

834. Гызыл-гызыл гырынды,
Гыр ашанын билмедим.

Реҗели, агзыбир
Даг ашанын билмедим.

* * *

835. Гүндиз агзы дынмаз,
Гиҗе эңеги дынмаз.

* * *

836. Гүндиз ятар,
Гиҗе учар.

* * *

837. Гырадан гелйән кырк эшек,
Хытда-хытда ёргалар,
Үсти яшыл эгмели,
Эгме күмүш эерли.

* * *

838. Дагда далайман гөрдүм,
Сувда Сүлейман гөрдүм,
Гәвшәп дуран даш гөрдүм,
Дузсуз бишен аш гөрдүм.

* * *

839. Дагда далайман гөрдүм,
Гумда гулайман гөрдүм,
Сувда Сүлейман гөрдүм,
Өйде хелейман гөрдүм,
Гәвшәп дуран даш гөрдүм,
Дузсуз бишен аш гөрдүм,
Харабада гукчы гөрдүм,
Чөлде тезекчи гөрдүм.

* * *

840. Дашдан гөрсем, бир йүп,
Янына гелсем, мүң йүп.

* * *

841. Дашдан гөрсем, сенем-сенем,
Янына барсам, гаррыҗа энем.

* * *

842. Дашы җәҗек,
Ичи мөҗек.

* * *

843. Дөрт аяклы сандыгым,
Дүндерсем-де дөкүлмез.

* * *

844. Дөрт булавач, ики тиң-тиң.

* * *

845. Дөрт лап-лап, бир керки сап,
Ики тиң-тиң, бир булавач.

* * *

846. Дөрт лап-лап.

* * *

847. Дөрт окарам гатбар-гат,
Бирин ач-да, бирин яп.

* * *

848. Дөртдүр онуң аягы,
Демир чыбык тойнагы,
Мензилиңе етирер,
Дашдан гаты тойнагы.

* * *

849. Дөрт сүтүнли гапымыз,
Нәтанышы гечирмез.

* * *

850. Дөрт тарп-тарп,
Бир ширп-ширп.

* * *

851. Дүе дыз,
Гарыҗа ыз,
Доңуз боюн.

* * *

852. Дүйби бир, шахасы мүң,
Шагырдысы даг ашар.

* * *

853. Дүшек астында ойнам пишме.

* * *

854. Еке байың дөрт оглы,
Эпей басып баря-ла.
Ортасында етим гыз,
Одун йыгып баря-ла.

* * *

855. Ер астында яглы чыбык.

* * *

856. Ер астында ягды юмак.

* * *

857. Ер астында яглы санач.

* * *

858. Ел-ел атым, ел атым,
Елинләниң ким билйәр,
Ак сарайың ичинде,
Гулунланың ким билйәр?!

* * *

859. Еди сарай ичинде,
Чүңүлдәниң ким билер,
Мүңүлдәниң ким билер?

* * *

860. Ёлда тезекчи гөрдүм,
Гырда кесекчи гөрдүм.

* * *

861. Ёл үстүнде көкежик.

* * *

862. Ёл үстүнде яглы чыбык.

* * *

863. Ёл ятыр-а, ёл ятыр,
Ёл үстүнде пил ятыр,
Ак галаның ичинде
Ыбрайым солтан ятыр.

* * *

864. Жансыздан жанлы догар.

* * *

865. Жаны бар-да, таны ёк.

* * *

866. Жыгыл-жыгыл йөрүшли,
Яны гара гылычлы.

* * *

867. Зув-зув бараган,
Зув-зув гелеген,
Гурхан окан,
Галбир докан.

* * *

868. Зыгыр-зыгыр аягы,
Сегсен демир таягы.

* * *

869. Ики өйүң кесевиси бир.

* * *

870. Икиси дартар,
Бири ёртар.

* * *

871. Илсиз ерде ит увлар.

* * *

872. Ил ятса-да гарачомак ятмаз.

* * *

873. Ит ятды, гуш ятды,
Эсен келже ятмады.

* * *

874. Йөресе ёл алмаз, гаты чамандыр.

* * *

875. Йүк ардында юмажык.

* * *

876. Йүк астында серменек,
Чалып тутдум мен гулак,

«Эй вай, мениң гулагым,
Агырды-ла дырнагым».

* * *

877. Иүз мүңден кәндир саны,
Өлдүрсең чыкмаз ганы.

* * *

878. Келлеси бар, сачы ёк,
Гөзлери бар, гашы ёк.

* * *

879. Кичиҗик токар бойлуҗа,
Геенҗе доны чөвреҗе.

* * *

880. Ковсам, өрә гитмез,
Сатсам, пул етмез.

* * *

881. Көлегесиз гушум бар.

* * *

882. Көсе узын, өзи гөк,
Такдырындан гөзи ёк.

* * *

883. Кекежи гышык,
Чөреги чишик.

* * *

884. Көпри астында дөрт көсүк.

* * *

885. Оймул-оймул йөришли,
Майпыл-майпыл гезишли,
Яны гара гылычлы.

* * *

886. Маталҗыгым ман экен,
Дыраҗыгы он экен.

* * *

887. Маталҗыгым ман ики,
Дырнаҗыгы он ики,
Диле ярар дили бар,
Дил үстүниң меңи бар.

* * *

888. Мыдам сувда шакгылдар.

* * *

889. Мыңңыл гач-да, мыңңыл гач,
Ысын ал-да, гайра гач.

* * *

890. Мүндүм, учмаха чыкдым,
Депдим, уммандан чыкдым.

* * *

891. Оракдан эгри,
Окдан догры.

* * *

892. Оракдан эгри,
Окдан гөни,
Гандан гызыл,
Гардан ак.

* * *

893. О тайдан бир җан баряр,
Ики табакда ган баряр.

* * *

894. «Отум» дийип, сувдан гечен,
Башга отдан иймән гечен.

* * *

895. О яны какда,
Бу яны какда,
Шакгылды беги отагда.

* * *

896. Пакыр киши пенада,
Поссуны саманханада.

* * *

897. Петик бурчда өйүм бар,
Берк гурналан торум бар.

* * *

898. Пәпик-пәпик йөрүшли,
Яны гара гылычлы.

* * *

899. Реңки ала, бир есер,
Йөрсе, гарны ер басар,
Билмесең, сана дердесер,
Билсең, өзүңе берейин.

* * *

900. Сакгалы бар, мурты ёк.

* * *

901. Сакгалы узын, акылы ёк.

* * *

902. Саз ойнар-а, саз ойнар,
Гыш ойнамаз, яз ойнар.

* * *

903. Сүбсесидир гуйругы,
Узын гиже гезмелән,
Ер сүпүрмек буйругы.

* * *

904. Сүңксүз сопы ер газар.

* * *

905. Сүмме жеңнел ичинде,
Сүңксүз сопы гезер.

* * *

906. Сүмме токай ичинде,
Дайым аты кишнейәр.

* * *

907. Секиз хөжегиң бири ёк,
Секизи сегсен болды.

* * *

908. Секиз аяклы сергездан,
Депә чыкып мал гөзлән.

* * *

909. Сергездан сырык гөтәр.

* * *

910. Серрабы сайлап алар,
Дүны ызында галар,
Элли гүн ойнашар,
Ахыры өз башыны иер.

* * *

911. Такыр ерде тазы ойнар.

* * *

912. Түйи ёк, гуйругы ёк,
Бир учган шейле гуш.

* * *

913. Тес-тегелек гызыл даш,
Гызлар гөрки шондадыр,
Гижелер такат чекен,
Билбил оваз ондадыр.

* * *

914. Угур-угур ызы ёк,
Даянмага дызы ёк,
Хамы бар-да, түйи ёк.

* * *

915. Үсти—даш,
Асты — даш,
Дөрт аякда
Бир баш.

* * *

916. Үсти — гечи,
Асты — гоюн,
Бойны — букав,
Башы дараклы гыз.

* * *

917. Хажжыгы хажа гитди,
Билмедим күжә гитди,
Бир юмуртган ичинден,
Кырк-элли жүйже чыкды.

* * *

918. Хай атым, хай-хай атым,
Ала жуллы тай атым,
Арпа берсем иймезек,
Сувсуз ерде гезмезек.

* * *

919. Хай-хай атым, хай атым,
Били инче тай атым,
Өз рызкының ызында
Даг-дашдан таймаз атым.

* * *

920. Хай атым, хай-хай атым,
От берсем ийимез атым,
Сув берсем ичмез атым.

* * *

921. Хайван хөвер,
Кәди көвер.

* * *

922. Хандан, бегден горкмаз,
Бедройы чолак.

* * *

923. Харлап ятан даш гөрдүм,
Сувсуз бишен аш гөрдүм.

* * *

924. Хув-хув эдер,
Хув дагында гезер,
Арап әдикли гезер,
Алтын түйдүкли гезер.

* * *

925. Хекеми чөп башында,
Алты аягы бар,
Әлеми дашында.

* * *

926. Хең эдер, хең-хең эдер,
Хеңлер дагында гезер;
Арап әдик аякда,
Ынсан кастында гезер.

* * *

927. Чүлүже атым чүлүнләр,
Чүлүнләнин ким билер?
Еди сарай ичинде,
Гулунланын ким билер?

* * *

928. Чыкып гитди бир азы,
Сыртындадыр мыкразы.

* * *

929. Шыбырт эдер балыгым,
Гыбырт эдер балыгым,
Тутжак болуп сермесем,
Элден сыпар балыгым.

* * *

930. Элинде орагы,
Сыртында чөреги.

* * *

931. Элек алар,
Дулдан асар,
Алны түңци,
Гөзи есер.

* * *

932. Элек эләр,
Эгри басар,
Маңлайы түңци,
Гөзи есер.

* * *

933. Энтден-ә, энтден,
Сеси гелөр бентден.

* * *

934. Эртир гидер Лейли хан,
Агшам гелер Лейли хан,
Дүрли-дүрли чөплерден,
Дүвме ясар Лейли хан.

* * *

935. Эртеким эрте болар,
Гуйругы келте болар.

* * *

936. Эти харам, чорбасы халал.

* * *

937. Эти харам, хамы халал — ийилмез.

* * *

938. Әги бар-да, тикини ёк.

* * *

939. Әри геер гызыл-элван,
Аялы хем ак жуван.

* * *

940. Яз чыканын билдирен,
Сүлеймана акыл берен.

* * *

941. Атым атдыр,
Бедев атдыр,
Диши ёкдур,
Дишлевүкдир.

* * *

942. Ялдыравук ай ялы,
Эгрилиги яй ялы,
Зәхери бар мөй ялы.

* * *

943. Ялтак-юлтак йөрүшли,
Яны гара гылычлы.

* * *

944. Ямасы бар-да, тикини ёк.

945. Абдыл агам аррыкдыр,
Агзы- бурны мүррүкдир,
Хемме зада герекдир.

* * *

946. Агачдан аты,
Дашдан гаты,
Өйден улы,
Юмуртгадан кичи,
Зәхерден ажы,
Балдан сүйжи.

* * *

947. Агач күммез, агзы ёк.

* * *

948. Агзы ёк, адам дишләр.

* * *

949. Аграмы ашыкча,
Көлегеси көшекче.

* * *

950. Агызларын ажысы,
Богазларын гижиси,
Сапагы эдиресден,
Өзи гызыл бегресден.

* * *

951. Азар — азара гидер,
Мейит мазара гидер,
Атасы үч яшында
Оглы базара гидер.

* * *

952. Ай аймасы,
Гүн дувмеси,
Инжиреси
Мүң дәнеси.

* * *

953. Акҗа оглан хаятдан ашып гитди,
Гумалагы чашып гитди.

* * *

954. Алтын горада аш гөрдүм.

* * *

955. Аркаңа мүндүм — хан болдум,
Гапыңа гелдим — гул болдум,
Одуңа яндым — күл болдум.

* * *

956. Арпычак, йыгнаберсем бир гужак.

* * *

957. Асты хем даг,
Үсти хем даг,
Арасында —
Сары яг.

* * *

958. Атасы эгри-бүгри,
Энеси яйма япрак,
Баласы ширин-шекер.

* * *

959. Ашсыза ашдыр алажа,
Ишсизе ишдир алажа.

* * *

960. Аягын ере дыкар,
Келлесинден яг чыкар.

* * *

961. Бойы бир гарыш,
Сакгалы ики гарыш.

* * *

962. Бойы дерек ялы,
Өзи герек ялы.

* * *

963. Бойы мүррүк,
Ини мүррүк,
Болуп дуршы —
Еңил чүррүк.

* * *

964. Бир агачда топ окы.

* * *

965. Бир атым бар жуллужа,
Гуйругы еке гыллыжа.

* * *

966. Бир аялың өмри зая,
Он ики айдан гелер бу жая.

* * *

967. Бир гуш урдум жаны ёк,
Өлдүрсем-де, ганы ёк,
Ичинде үч юмуртга
Жүйжесиниң саны ёк.

* * *

968. Бир задым бар,
Өйден улы,
Топукдан кичи,
Өтден ажы,
Сүйтден сүйжи.

* * *

969. Бир топар атлы чешмеде отлар,
Вагты геленде додагы шатлар.

* * *

970. Бир чыбыг-а, бир чыбык,
Бир чыбыкда мүң чыбык,
Мүң чыбыкда хөвүртге,
Хөвүртгеде юмуртга.

* * *

971. Гаража газан, ша палав.

5 Заказ № 3139

* * *

972. Гарны ярык гызыл сүйри,
Ысгынсызың бире-бири.

* * *

973. Гарны ярык гайкыжа.

* * *

974. Гат-гат гатлагым,
Гатлашар мениң гатлагым,
Еди гапа ет дийсем
Етишер мениң гатлагым.

* * *

975. Гат-гатлыжа,
Келте бойлужа.

* * *

976. Гатлак-гатлак гаты бар,
Әнетсем — бир дүйби бар,
Әнесинден доганда
Бир мәхнет хайбаты бар.

* * *

977. Гөрсең, мәхриң гандырар,
Ийсең, гарның доюрар.

* * *

978. Гектар-гектар улы баг,
Йыгсаң дөрәр алтын даг,
Хер йыл гүйзде гөрерсиң,
Чексең зәхмет билерсиң.

* * *

979. Гүл бахар-а агзы ачыжак.

* * *

980. Гүн нуруны сөййәрин,
Оңа башым эгйәрин.

* * *

981. Гөченини ел билер,
Гонанының гол билер.

* * *

982. «Гүп» этди — гөбекленди,
«Тап» этди — табакланды,
Гүлледи, сечекленди,
Хай-хай залым, пычакланды!

* * *

983. Гышда — мазар,
Язда— базар.

* * *

984. Гырыжак йылгын ичинде,
Алпаржа гыз отыр.

* * *

985. Дагда диңнилләр,
Сувда сиңнилләр.

* * *

986. Дайзам ичде,
Сачы дашда.

* * *

987. Дарайыдан көйнеги бар,
Ики бармак ини бар.

* * *

988. Дашдан гөрсең, гара-гура,
Янына барсаң, азап бар,
Ичине гирсең, этиң чекер,
Дадып гөрсең, баллар шекер.

* * *

989. Дашы ган дек,
Ичи ун дек,
Отуршы Абдылла хан дек.

* * *

990. Дашы-да аш,
Ичи-де аш,
Ортарасы —
Гара даш.

* * *

991. Дашдан гөрсем, ялдыр-юлдур,
Янына барсам, гулпы кендир.

* * *

992. Дашы гызыл, ичи ак,
Ортарасы бир таяк.

* * *

993. Дашын гөрсең, хаты бар,
Хич сүцки ёк, эти бар.

* * *

994. Дашы яшыл, ичи гызыл галалар,
Ичиндәки жүбте-жүбте балалар.

* * *

995. Дашы яшыл, ичи тутуш ләлезар,
Йылда-йылда чүлпе-чүлпе чагалар.

* * *

996. Дашы тоюн, ичи пагта.

* * *

997. Долама докуз доны бар,
Бир топбажык өзи бар.

* * *

998. Долама донум,
Он ики нарым,
Бир чынарым.

* * *

999. Долама донум,
Голтугы дарым,
Бир чынарым,
Он ики нарым.

* * *

1000. Томус гейнер,
Гышда чыкарнар.

* * *

1001. Дөрт бармажык бойы бар,
Гатбар-гатбар доны бар.

* * *

1002. Дузсуз бишен аш гөрдүм,
Тос-тогалак даш гөрдүм.

* * *

1003. Ер астында алтын газык.

* * *

1004. Ерден чыкар салланып,
Алтмыш бәш гүн диенде,
Өңүңе гелер товланып.

* * *

1005. Ерден чыкар япрагы,
Гөзе дүшер топрагы.

* * *

1006. Ерден чыкар ялманып,
Билине сагдак багланып,
Кадды кемала геленде,
Башына селле оранып.

* * *

1007. Ерден чыкды хошана,
Селлеси меңзәр ишана.

* * *

1008. Ере урдум палтаны,
Агзы гызыл халтаны,
Ерден бир оглан чыкды,
Улы илиң солтаны.

* * *

1009. Ерден чыкдым ялманып,
Билиме сагдак багланып,
Яңы кемала гелемде
Башым ашак салланып.

* * *

1010. Ерден чыкар ялманып,
Дүвмелери салланып.

* * *

1011. Ерин йүзи пытыр-сытыр,
Лейли етим букуп ятыр.

* * *

1012. Ёртуп барярдым хол баяк,
Элимде йылгын таяк,
Бир ажайып дүйш гөрдүм,
Бир келледе мүц гулак.

* * *

1013. Ёл ятыр-а, ёл ятыр,
Ёл үстүнде пул ятыр,
Ак сарайың ичинде,
Ыбрайым солтан ятыр.

* * *

1014. Ёл үстүнде вей-вейжик.

* * *

1015. Иймәге хесерлиже,
Он бир гат ак донлужа.

* * *

1016. Ики бармак инн бар,
Дарайыдан доны бар.

* * *

1017. Ики доган бар ялы,
Өмүр-бакы саз ялы.

* * *

1018. Илерде атлар,
Чеменде отлар,
Вадасы геленде
Йүреги чатлар.

* * *

1019. Илерден гелйәрдим баяк,
Элимде йылгын таяк,

Бир ажайып гуш гөрдүм,
Бир келледе мүц аяк.

* * *

1020. Ичи говаллач торанцы,
Хурмайы гызыл рецки.

* * *

1021. Какасының ады Бүкрүйә хожа,
Эжесиниң ады яйма челпек,
Оглуның ады бурма кәкил,
Гызың ады баллар-шекер.

* * *

1022. Кичижик газан, гырма палав.

* * *

1023. Кичижик газан ичинде шире палав.

* * *

1024. Келте бойлы,
Гызыл донлы,
Ак көйнекли бир йигит.

* * *

1025. Келтежик бойлы,
Гырмызы донлы.

* * *

1026. Кессен жанланар.

* * *

1027. Маталым, гызыл матал,
Дилден өтүп, дамага етер.

* * *

1028. Маталым матлар,
Дүзлерде отлар,
Вагты геленде
Сагрысы чатлар.

* * *

1029. Мая, өмри зая,
Бир йыл он ики айдан
Гелер бу жая.

Аягы бар, дызы ёк,
Кирпиги бар, гөзи ёк.

* * *

1030. Мивесиниң саны ёк,
Хер бириниң ады ёк,
Өсенде гол атар ол,
Узынлыгның саны ёк.

* * *

1031. Мен бир зат гөрдүм баяк,
Еди богун, гөк таяк.

* * *

1032. Мен экмедим мәхелле,
Өзи экилер мәхелле,
Мен ормадым мәхелле,
Өзи орулар мәхелле.

* * *

1033. Менек-менек
Мен экмедим,
Өзи экилди,
Мен ормадым,
Өзи орулды.

* * *

1034. Оглуның ичинде энеси ятыр.

* * *

1035. Огул догуп, гыз болар.

* * *

1036. Ол недир ким, гана меңзәр, ганы ёк,
Жүмле бойнун ган тутупдыр, ганы ёк,
Вай, онуң жүбти-халалы ёк,
Ичиндәки баласының саны ёк.

* * *

1037. Он дон, йүзи ган,
Келтеже бойлы,
Гырмызы донлы.

* * *

1038. Өзи бир кичижик,
Ичи долы жыкгажык.

* * *

1039. Ай эгмег-э, ай эгмек,
Баш чыкарар ай эгмек,
Йүпек сачын ыкжадып,
Дондан чыкар ай эгмек.

* * *

1040. Пел үстүнде пешли келле.

* * *

1041. Пәки ялы бойы бар,
Дарайыдан доны бар.

* * *

1042. Ренки гызыл, ужы йити,
Гоша нокат йүзүниң хаты.

* * *

1043. Салкымы бар, үзүм дәлдир,
Шәниги бар, игде дәлдир,
Ярыгы бар, бугдай дәлдир.

* * *

1044. Сары агам ичерде,
Гөк сакгалы дашарда.

* * *

1045. Сүрчегим сүйшди,
Бир гуя дүшди.

* * *

1046. Секиз-секиз донун бар,
Монжук-монжук ганың бар.

* * *

1047. «Так» этди, табакланды,
«Гүп» этди, гөбекленди.

* * *

1048. Такыр ериң гупбасы,
Шире-шепбик дәнеси.

* * *

1049. Тегелек телпегим,
Дүйбүнде бардыр түйи,
Элин асмана узадып,
Авудыр ичен сувы.

* * *

1050. Тенечир-тенечир,
Аягны дирәп сув ичер.

* * *

1051. Тешесиз ёнулан,
Дегирменсиз үвелен.
Инҗесиз тикилен.

* * *

1052. Тогалакдыр, хоз дәлдир,
Овандыр, гыз дәлдир,
Ачыланда гардан ак.

* * *

1053. Томус хинде гизленип,
Ятан гызыл тилкини,
Гуйругындан согруп,
Гетирди агам бир гүни.

* * *

1054. Түпби гызыл, түйи ёк.

* * *

1055. Узын дерек,
Ичи көвек.

* * *

1056. Узын-узын мазарлык,
Ондан-да узын мазарлык,
Тораңңының дүйбүнде
Дүңдерлип ятан мазарлык.

* * *

1057. Узын-узын обалар,
Ак сакгаллы бабалар.

* * *

1058. Үрмаз, сөкмез, агладар.

* * *

1059. Үч ай өли,
Докуз ай дири,
Гезмейәр бири.

* * *

1060. Хазар — Хазара гидер,
Мейит мазара гидер,
Атасы өйде галар,
Оглы базара гидер.

* * *

1061. Хил-хилиже,
Бурны эгриже.

* * *

1062. Чабытлыжа, чарыклыжа,
Хан янында аркалыжа.

* * *

1063. Чекдим уян үзүлди,
Уян буяна дүзүлди,
Он ики саны гызыл дүвме,
Бир кервене дүзүлди.

* * *

1064. Чилиже чынар ичинде,
Чил алажа гуш отыр,
Хер ганатын каканда,
Чилине жөвхер дөкер.

* * *

1065. Чил үстүнде ыранар,
Гат-гат дона бүренер.

* * *

1066. Чил-чиләниң боюнда,
Чилим бойлы гыз отыр,
Ганатыны каканда
Ләле-җөвхер дөкүлер.

* * *

1067. Чөпҗүк,
Чөпҗүге дүзүлен монҗук.

* * *

1068. Чыл чеперим, башы ашак.

* * *

1069. Чыр-чыр гушлар,
Чырман гушлар,
Агзы ёкдур,
Адам диңләр.

* * *

1070. Эжем ичерде,
Сачы дашарда.

* * *

1071. Экдим нохут,
Гөгерди армыт,
Мүң япрак,
Мүң бир сечек.

* * *

1072. Экдим нохут,
Битди сөвүт,
Мивеси армыт,
Япрагы тут.

* * *

1073. Этинден кебап болмаз,
Ганындан кәсе долмаз.

* * *

1074. Юмурдыгым гызылжа,
Жүйжесиниң саны ёк.

* * *

1075. Юмуртгам юммажык,
Ичинде кырк доганжык.

* * *

1076. Япы үстүнде ыранып,
Секиз дона бүренип.

* * *

1077. Япы йүзүнде гызыл көйнекли гыз отыр.

* * *

1078. Япрагы йыртык-йыртык,
Өзи дүвүртик-дүвүртик.

ДҮРЛИ ТЕМАДАКЫ МАТАЛЛАР

1079. Амыдерядан гечемде,
Атым, донум эзилмеди.
Кырк гулан этин иемде,
Агыз-бурнум ягжармады.

* * *

1080. Базара бардым,
Бадам алдым,
Он хум гызылы,
Өйүме салдым.

* * *

1081. Балдан сүйжи,
Полатдан агыр,
Эле дүшмез,
Терезиде чекилмез,
Базарда сатылмаз.

* * *

1082. Бойны гыл ялы,
Гарны гол ялы.

* * *

1083. Бирдн-бирдн,
Мени йыкды,
Гидиберди.

* * *

1084. Бир йөрелгәм бар, көлегеси ёк.

* * *

1085. Бирже гысым кишмишҗик,
Элден-эле дүшмүшҗик.

* * *

1086. Бир гызыклы ойнум бар,
Огланлары гүймейән,
Кә эшек, кә ат болар,
Кә окласаң чет болар.

* * *

1087. Бир тананым бар,
Хич күлтерлән билемок.

* * *

1088. Булдур-булдур, булдурар,
Дүйби онуң шилдирәр.

* * *

1089. Бәш маталым бар,
Ады бар, өзи ёк.

* * *

1090. Гараңкы тамда чыра янар.

* * *

1091. Гарны док,
Саясы ёк.

* * *

1092. Жансыз, эмма урсан аглаяр.

* * *

1093. Гөбегне каксаң гүлер,
Авусы өчсе увлар.

* * *

1094. Гышына бар, язына ёк.

* * *

1095. Дагдан бейик, дашдан пес.

* * *

1096. Дагдан индим, дашдан индим,

* * *

1097. Дарамага сачы ёк,
Даззар кел отыр.

* * *

1098. Дөрт маталмың ады ёк.
Гөз билен гашдан индим.

* * *

1099. Дүвдүм, дула ташладым.

* * *

1100. Еди юмагмың ады ёк.

* * *

1101. Ёгын агач ёндугынча ёгнаяр.

* * *

1102. Ёл үстүнде бүди-бүди,
Мени алып гидиберди.

1103. Ёл үстүнде ёрганча.

* * *

1104. Ёл үстүнде халкажык.

* * *

1105. Ёл үстүнде ярты чапады.

* * *

1106. Ёл үстүнде ягыр эшек.

* * *

1107. Ики агачдан күмели,
Башы алтмыш җыгалы,
Гапыргасы одундан,
Хер ким алар сүйдүнден.

* * *

1108. Йылдырымдан чалт гиден,
Йылдыравук ак атым.

* * *

1109. Йүз мүң ашыгы бардыр,
Хеммеси хырыдардыр.

* * *

1110. Кишмишҗиг-ә, кишмишҗик,
Җүбүден жүбә дүшмүшҗик.

* * *

1111. Көки ёк, гөгерен дәлдир,
Гуйы дәл, чөврүлен дәлдир.

* * *

1112. Кырк гойнуң этини ийсем-де,
Агыз-бурнум ягҗармады.

* * *

1113. Маталым матды,
Ики гулагы гаты,
Пил билен урдум,
Серрелип ятды.

* * *

1114. Маслахатсыз үйшерлер,
Төвелласыз чашарлар.

* * *

1115. Менде бар-у,
Сенде бар,
Әлемде ёк.

* * *

1116. Мен гидйәрин, ол галяр,
Мен гачярын, ол ковяр.

* * *

1117. Мен өйде, менегим дашда.

* * *

1118. Мүн-мүнөҗек мисири,
Иллер онуң есири.

* * *

1119. Овкаласам, мес болар,
Шемал дегсе, сус болар.

* * *

1120. Оңургасы одундан,
Хер ким алар сүйдүнден.

* * *

1121. Он ики матал, ады бир.

* * *

1122. Отыркаң алып гачар,
Уммана барып атар.

* * *

1123. Сув үстүнде ярты кепбе.

* * *

1124. Сувдан гечдим шапур-шупур,
Үстүм-башым эзилмеди,
Бир газанлык яг ичдим,
Агзым-бурнум ягҗармады.

* * *

1125. Узатсам аяк етмез.

* * *

1126. Узын дерек, саясы ёк.

* * *

1127. Узын-узын эеги,
Өе сыгмаз сөеги.

* * *

1128. Хүн дүшди, хүн дүшди,
Даглара түтүн дүшди,
Бир агачда бәш алма,
Икисине гүн дүшди.

* * *

1129. Шалпыл-шулпул сувдан гечдим,
Үсти башым өл болмады,
Бир гунанлы байтал ийдим,
Агзым-бурнум яг болмады.

* * *

1130. Эгри-бүгри, өе сыгмаз,

* * *

1131. Энем богаз, көлегеси ёк.

* * *

1132. Эртир гидер,
Агшам гелер.

* * *

1133. Ялп-ялп элер,
Ялама гаядан өтер,
Безирген безәр,
Аждархан гезер.

* * *

1134. Ятсам янымда,
Турсам ядымда.

МАТАЛЛАРЫҢ ЧӨЗГҮТЛЕРИ

ТЕБИГАТ ВЕ ТЕБИГЫ ХАДЫСАЛАР ХАКЫНДА МАТАЛЛАР

1. Йылдыз.
2. Йылдыз.
3. Асман, йылдыз.
4. Гар.
5. Түвелей.
6. Гар, ер.
7. Сүйнен йылдыз.
8. Гүн.
9. Йылдыз.
10. Йыл.
11. Өе дүшен гүн.
12. Ялын.
13. Гөк гүрлемек, ягыш ягмак.
14. Ер, гөк, гүн, йылдыз.
15. Әлемгошар.
16. Әлемгошар.
17. От, түссе.
18. Деря.
19. Гар.
20. Шемал.
21. Аяз.
22. Булут.
23. Салгым.
24. Салгым.
25. Көлеге.
26. Кырк секиз хепде, дөрт пасыл.
27. Деря.
28. Йылдызлар.
29. Йыл, бир ай, гүн.
30. Йыл, он ики ай, отуз гүн, гиже-гүндиз.
31. Көз.
32. Учгун.
33. Гечме булут.
34. Гүн ве чыра.
35. Дамжа.
36. Үмүр.
37. Гүндиз ве йылдыз.
38. Гүн, ай.
39. Йылдызлар, ай.
40. Ай, гүн.
41. Ай, гүн.
42. Ай.
43. Ай.
44. От.
45. Түвелей.
46. Көлеге.
47. Гөк гүрлемек.
48. Сув.
49. Түссе.
50. Йылдыз.
51. Ягыш.
52. Түссе.
53. Көлеге.
54. Гар.
55. Гар.
56. Ай.
57. Учгун.
58. От.
59. Гиже-гүндиз.
60. Шор ер.
61. Ягыш.
62. Сил.

63. Сил.
64. Сув.
65. Буз.
66. Салгым.
67. Сес.
68. Дөрт пасыл, үч ай, отуз гүн, намаз.
69. Дөрт пасыл.
70. Түвелей.
71. Гөк.
72. Салгым.
73. Салгым.
74. Түвелей.
75. Томус, гыш.
76. Сув.
77. Ай, гүн.
78. Ер, асман.
79. Гиже, гүндиз, айлар, хепделер, гүнлер, намаз.
80. Ер, гөк.
81. Асман, ер.
82. Түссе.
83. Түвелей.
84. Ай.
85. Сес.
86. Ел.
87. Өйүн көлегеси.
88. От.
89. Көлеге.
90. Йылдырым.
91. Сүйнен йылдыз.
92. Йыл, дөрт пасыл, отуз гүн.
93. Яз паслы.
94. Он ики ай, кырк секиз жума-анна гүни, йылы дүзйән гүнлер, намаз.
95. Буз.
96. Гүн.
97. Сув.
98. Көлеге.
99. Өйүн көлегеси.
100. Йылдыз.
101. Гыш, яз.
102. Буз.
103. Көлеге.
104. Дамжа.
105. Гар.
106. Ай.
107. Көз.
108. Ай, йылдыз.
109. Гүн.
110. Асман.
111. Деря.
112. Көлеге.
113. Ел.
114. Ягыш.
115. Дөрт пасыл.
116. Булут, ер.
117. Аяз.
118. Асман.
119. Ай, гүн.
120. Он ики ай, кырк секиз хепде.
121. Сув.
122. Буз.
123. Ай.
124. Йылдыз.
125. От.
126. Йылдырым.
127. Гөк гүрлемек, чабга, гоюн, мөжек.
128. Гөк гүрлемек.
129. Көлеге.
130. Яп.
131. Ел.
132. От.
133. Көлеге.
134. Көз.
135. Ай.
136. Ай.
137. Ягыш.

138. От.
139. От.
140. Үмүр.

Адам ве онуң агзалары хакында маталлар.

141. Диш.
142. Бурнуң ашагы.
143. Акыл.
144. Ичеге.
145. Агыз, бурун, гөз, гаш, сач, бит.
146. Гөз.
147. Дил.
148. Гөврели аял.
149. Гөврели аял.
150. Адамың жаны.
151. Сакгал.
152. Түйкүлик.
153. Гөз.
154. Эл, бармаклар.
155. Диш.
156. Гарры мама.
157. Кирпик.
158. Акыл.
159. Диш.
160. Күйки адам.
161. Бармаклар.
162. Адам ады.
163. Бармаклар.
164. Аял сачы.
165. Гөз, кирпик.
166. Гаш.
167. Сакгал, сач.
168. Келле, маңлай, гаш, гөз, бурун, энек.
169. Келле, сач.
170. Додак.
171. Адамың яшайыш дөври.
172. Келле, сач.
173. Акыл.
174. Гаррылык.
175. Додак.
176. Келле, пәки.
177. Элиң аясының чызыгы.
178. Сач.
179. Диш.
180. Келле.
181. Гөз, кирпик.
182. Бурнуң ашагы.
183. Келле.
184. Ыз.
185. Агыз, диш, бокурдак.
186. Диш, дил.
187. Гөз.
188. Бурун.
189. Эл, гөзяш.
190. Бармаклар.
191. Чага.
192. Алын, гөз, агыз.
193. Гөз, гаш.
194. Гөвүн.
195. Сач.
196. Еңсечукур.
197. Йүрек.
198. Бармак билен йүвсе.
199. Кирпик.
200. Кирпик.
201. Ыз.
202. Ыз.
203. Адамын гөвни.
204. Дил, додак, диш.
205. Сакгал.
206. Гөврели аял.
207. Бармаклар.
208. Түйкүлик.
209. Гөзяш.
210. Сач, бит.
211. Кагыз, гөзяш.

212. Гөбек.
213. Эне сүйди.
214. Гөз.
215. Бөврек.
216. Диш, дил.
217. Агыз, гөз, алын.
218. Сакгал.
219. Гөз.
220. Гөз.
221. Чага.
222. Гөбек.
223. Гулак.
224. Гөз.
225. Сач.
226. Гөз.
227. Сач.
228. Адам ады.
229. Адамын яшайыш дөвүрлери.
230. Мурт.
231. Элин аясындакы чызыклар.
232. Адам ады.
233. Гулак.
234. Гөбек.
235. Өт.
236. Гулак.

Зәхмет ве өнүмчилик гураллары хакында маталлар.

237. Терези.
238. Пил.
239. Сокы ве сапы.
240. Ик.
241. Күпи ве сапы.
242. Асма терези.
243. Орак.
244. Жыкыр.
245. Ик.
246. Гара сапаклы инче.
247. Ак сапаклы инче.
248. Ик.
249. Жык, пагта чигиди.
250. Чарх.
251. Асма терези.
252. Жык.
253. Йүң дарак.
254. Хараз, ун.
255. Асма терези.
256. Этишгир.
257. Тара.
258. Атагзы.
259. Этишгир.
260. Инче.
261. Ик.
262. Жык.
263. Чарх иги.
264. Инче, эл.
265. Дегирмен.
266. Этишгир.
267. Дегирмен.
268. Докма дарак.
269. Йүпек чекмек.
270. Сапаклы инче.
271. Гыркылык.
272. Жуваз.
273. Жуваз.
274. Дессик.
275. Гозак.
276. Дегирмен.
277. Тара.
278. Көрүк.
279. Йүң дарак.
280. Сапаклы инче.
281. Пишек.
282. Семени, дегирмен.
283. Леклеки.
284. Сүйт сагмак.
285. Йүң дарак.
286. Чарх.
287. Пәки.
288. Азал.
289. Пил.
290. Йүң дарак.
291. Йүң дарак.
292. Терези.
293. Гайчы.
294. Азал.
295. Кәтмен.
296. Пәки.
297. Терези.
298. Инче, сапак.
299. Инче, сапак.
300. Гапан.
301. Пил.
302. Пил.
303. Оймак.
304. Йүң дарак.
305. Азал, өкүз, дайхан.
306. Чакмак.
307. Мәки.
308. Инче.
309. Жуваз.
310. Жуваз.
311. Күрек.
312. Ак сапаклы инче.
313. Чарх.
314. Чарх.
315. Дегирмен дашы.
316. Гапан.
317. Гайчы.
318. Көрүк.
319. Асма терези.
320. Дегирмен.
321. Йүвсе, инче.
322. Сапаклы инче.
323. Докма дарак.
324. Чарх.
325. Докма дарак.
326. Сапаклы инче.
327. Йүң дарак.
328. Яг яйылян пишек.
329. Ик.
330. Ик.
331. Инче.
332. Инче.
333. Иришме.
334. Терези.
335. Пәки.
336. Жык.
337. Жык, пагта.
338. Терези.
339. Терези.
340. Гыркылык.
341. Гайчы.
342. Чакгы.
343. Жыкыр.
344. Пәки.
345. Гапан.

Хат, совет ве техника дегишли маталлар.

346. Радио.
347. Космос кораблы.
348. Транзистор радио-приёмниги.
349. Газет.
350. Хат.
351. Хат.
352. Хат.
353. Дивардан асылян сагат.
354. Трактор.
355. Автомашин.
356. Мотор.
357. Трактор
358. Хат.
359. Автомашин.
360. Отлы.
361. Радио.
362. Хат.
363. Самолет.
364. Китап.
365. Китап.
366. Дурби.
367. Демир ёл.
368. Демир ёл, отлы.

369. Отлы.
370. Симап.
371. Радио.
372. Хат.
373. Қагыз.
374. Қагыз.
375. Галам.
376. Галам.
377. Телефон.
378. Отлы.
379. Отлы.
380. Хат.
381. Трактор.
382. Сигнал.
383. Велосипед.
384. Автомашын.
385. Арап элипбийининң нокады.
386. Автомашын.
387. Сагат.
388. Элипбий.
389. Көне ве тәзе элипбий.
390. Хат.
391. Отлы.
392. Прожектор.
393. Ерин эмели хемрасы.
394. Отлы, машын.
395. Телефон.
396. Хат.
397. Электрик чырасы.
398. Радио.
399. Арап элипбийининң нокады.
400. Қагыз, ручка.
401. Ручка, хат.
402. Сөз.
403. Отлы.
404. Галам.
405. Трактор.
406. Самолет.

407. Ылым.
408. Телеграф агачлары, симлери.
409. Ылым.
410. Хат.
411. Хат.

Өй ве онуң бөлеклери хакында маталлар.

412. Өйүң ала йүпи.
413. Серпик баг.
414. Гөтерги баг.
415. Өй.
416. Тәрим.
417. Өй.
418. Үзүк.
419. Өй гамшы.
420. Өй гамшы.
421. Ук билен дүзи.
422. Өй гамшы.
423. Гапы.
424. Габса.
425. Пенжире.
426. Ишик, босага.
427. Серпик.
428. Ишик.
429. Серпик.
430. Гара өй билен серпиги.
431. Гапы.
432. Тамың пүрси.
433. Серпик.
434. Серпик.
435. Серпик.
436. Гара өйүң түйнүгиниң чыбыклары.
437. Печь.
438. Түйнүк.
439. Тамың чүңки.
440. Гамыш.
441. Дүзи.

442. Гара өй.
443. Тойнук.
444. Өй гамшы.
445. Гамыш.
446. Өй.
447. Ишиге какылян чүй.
448. Үзүк, дурлук.
449. Гапы.
450. Тәрим.
451. Тәримиң көки.
452. Чагарык.
453. От янып дуран өй.
454. Түйнүк.
455. Тама гоюлян агач.
456. Өйүң гөзенеги.
457. Гермеч.
458. Өйүң гапысы, босагасы.
459. Ишик.
460. Ук, түйнүк.
461. Серпик багы.
462. Түйнүк.
463. Түйнүк.
464. Тәрим.
465. Өй.
466. Өй.
467. Өйүң гамшы.
468. Өй.
469. Гапы.
470. Өйүң серпиги.

Ийилйән, ичилйән, гейилйән затлар хакында маталлар.

471. Түви, кепгир.
472. Түви.
473. Гаймак.
474. Юмуртга.
475. Нан.
476. Яссык.
477. Чарык.

478. Телпек.
479. Телпек, юмуртга.
480. Чырпы.
481. Бөрек.
482. Гавун.
483. Юмуртга.
484. Гойнуң бишен аягы.
485. Сөк.
486. Юмуртга.
487. Унаш.
488. Унаш.
489. Челпек.
490. Пишме.
491. Челпек.
492. Челпек.
493. Бөврек.
494. Патрак.
495. Көвүш.
496. Кемпут.
497. Игде.
498. Тиръек, кагыз.
499. Бөвүрслен.
500. Турп.
501. Юмуртга, жүйже.
502. Бөрек.
503. Эдик.
504. Поссун.
505. Чай, шемме.
506. Чепек.
507. Юмуртга.
508. Талхан.
509. Талхан, тошап.
510. Сүрмеки гавун.
511. Дуз.
512. Дуз.
513. Говурга.
514. Эне сүйди.
515. Юмуртга.
516. Говурга.
517. Патрак.
518. Унаш.

519. Хамыр.
520. Чарык.
521. Пишме.
522. Семени.
523. Хам чарык.

Хожалыга, гурал--эсбаплара дегишли маталлар.

524. Гәми.
525. Уры.
526. Челек.
527. Тамдыр, чөрек.
528. Тамдыр, чөрек.
529. Янлык.
530. Чилим.
531. Күндүк.
532. Таган, газан, от, гапак.
533. Кече.
534. Ак гайма.
535. Чәйнек.
536. Чыра.
537. Гайык.
538. Сусак.
539. Дегирмен.
540. Кежебе.
541. Эер.
542. Сокы ве сапы.
543. Атагзы ве чекич.
544. Таган.
545. Этишгир.
546. Түнче.
547. Гайык.
548. Эер, үзенци, уян, гамчы.
549. Хоржун.
550. Агыздырык.
551. Тамдыр.
552. Чыра.
553. Небит чырасы.
554. Чыра ягтысы.
555. Айна.
556. Аргыш чувал.
557. Семавар.
558. Чыра.
559. Пешехана.
560. Пешехана.
561. Гулп. 562. Уян.
563. Гамчы, башбагы.
564. Сандык.
565. Сув чилим.
566. Чыра.
567. Баглы торба.
568. Чилим.
569. Атың налы ве мыхы.
570. Нал.
571. Атың налы ве мыхы.
572. Таймыл.
573. Гайык.
574. Газан.
575. Гулп.
576. Тамдыр.
577. Жан.
578. Газан.
579. Түнче.
580. Газан.
581. Газан, от.
582. Күндүк.
583. Себет.
584. Гайык.
585. Семавар.
586. Гара чилим.
587. Аргыш чувал.
588. Чилим.
589. Аргыш чувал.
590. Ёрган.
591. Халы.
592. Гамчы.
593. Салланчак.
594. Ёрган.
595. Ёрган.
596. Гова.

597. Салланчак.
598. Сандык.
599. Гөз әйнеги.
600. Чаллы күйзе.
601. Чемче.
602. Газан.
603. Ичмек.
604. Чыра.
605. Элек.
606. Чилим.
607. Зынжыр.
608. Айна.
609. Күйзе.
610. Тамдыр.
611. Күкүрт.
612. Печь.
613. Отлучөп.
614. Айна.
615. Сапак, инне.
616. Теләр.
617. Ёрганың дөрт бурчы.
618. Отургыч.
619. Голча.
620. Сүбсе.
621. Әйнек.
622. Әдик.
623. Отага бөрүк.
624. Ак күндүк ве нагшы.
625. Тамдыр.
626. Чилим.
627. Сандык.
628. Сувлы чилим.
629. Салланчак.
630. Гайчы.
631. Күндүк.
632. Зынжыр.
633. Атың налы ве мыхы.
634. Семавар.
635. Семавар.
636. Чилим хокурдысы.
637. Гайык.
638. Одун.
639. Чүйше.
640. Чилим.
641. Дүртгүч.
642. Күндүк.
643. Таңка.
644. Чыра.
645. Күндүк.
646. Зынжыр.
647. Кесев.
648. Сокы. 649. Айна.
650. Атың налы.
651. Эер, үзенци.
652. Семавар.
653. Кежебе.
654. Чыра.
655. Тигир.
656. Гәми.
657. Сүбсе.
658. Элек.
659. Чыра. 660. Чыра.
661. Айна.
662. Чыра.
663. Күндүк.
664. Серпинжекли чилим.
665. Ак сапаклы инне.
666. Сандык.
667. Гайык.
668. Күйзе.
669. Күйзе.
670. Күйзе.
671. Күндүк.
672. Печиң турбасы.
673. Кече.
674. Таган.
675. Таган.
676. Гайыгың елкени.
677. Чилим.
678. Ичмек.
679. Сусак, чемче.
680. Семавар.

681. Зынҗыр.
682. Тамдыр.
683. Атың налы ве мыхы.
684. Чәйнек.
685. Бедре.
686. Элек.
687. Иришме.
688. Чәйнек.
689. Кече.
690. Айна.
691. Баглы чувал.
692. Уян.
693. Ганан.
694. Газан.
695. Яссык.
696. Газан.
697. Кесеви.
698. Чилим.
699. Янлык.
700. Чепек.
701. Мешик.
702. Көпүк.
703. Чилим.
704. Пешехана.

Безег-зыната дегишли маталлар.

705. Дүвме
706. Билезик.
707. Алажа.
708. Алыншай.
709. Билезик.
710. Сүмсүле.
711. Алыншай, букав.
712. Билезик.
713. Тенечир.
714. Түйдүк, дүвме.
715. Гупба.
716. Дүебашлык.
717. Дүебашлык.
718. Дүебашлык.
719. Дүебашлык.
720. Дүр.
721. Гүбсер, ел берлен янлык.
722. Бәзбент.
723. Бәзбент.
724. Ысырга.
725. Тумар.
726 Букав.
727. Жан.
728. Дүвме.
729. Гупба.
730. Тенечир.
731. Букав.
732. Дүебашлык.
733. Дүебашлык.
734. Билезик.

Саз гураллары хакында маталлар.

735. Патефон.
736. Гаргы түйдүк.
737. Түйдүк.
738. Гопуз.
739. Тамдыр.
740. Гармон.
741. Түйдүк.
742. Түйдүк.
743. Дутар.
744. Түйдүк.
745. Тамдыра.
746. Тамдыра.
747. Тамдыра.
748. Гыжак.
749. Гыжак.
750. Гыжак.
751. Тамдыра.
752. Тамдыра.
753. Түйдүк.
754. Дутар.

Харбы энҗамлар хакында маталлар.

755. Түпең.
756. Түпең.
757. Найза.
758. Түпең.
759. Түпең окы.
760. Түпең.
761. Хырлы түпең.
762. Гылыч.
763. Пейкам.
764. Гама.
765. Түпең.
766. Түпең.
767. Түпең окы.
768. Түпең окы.
769. Түпең окы.
770. Ок.
771. Ок.
772. Түпең атмак.
773. Хырлы.

Хайванлар, гушлар, овнук мөр-мөҗеклер хакында маталлар.

774. Алахекек.
775. Хүйпүпик.
776. Йүпек гурчугы.
777. Пышдыл.
778. Пышдыл.
779. Ат, эер, гамчы, уян.
780. Гарлавач.
781. Йылан.
782. Багыртлак.
783. Дүшдүш.
784. Ярганат.
785. Эшек, тезек.
786. Бүре.
787. Гечигуш.
788. Йылан.
789. Йылан.
790. Товук.
791. Дүе.
792. Хораз.
793. Йүпек гурчугы.
794. Оклы кирпи.
795. Сычан.
796. Кебелек.
797. Пишик.
798. Товук.
799. Дүе.
800. Гойнуң бишең аягы.
801. Мөҗек.
802. Бит.
803. Йылан.
804. Пишик.
805. Гурчук.
806. Балары.
807. Оклы кирпи.
808. Чекиртге.
809. Томзак.
810. Мөҗек.
811. Гөк чекиртге.
812. Гарга.
813. Дурна.
814. Кирпи.
815. Кебелек.
816. Балык.
817. Бүре.
818. Итиң бурны.
819. Томзак.
820. Бүре.
821. Томзак.
822. Гарынҗа.
823. Томзак.
824. Синек.
825. Мөҗек.
826. Мөҗек.
827. Синек.
828. Хораз.
829. Готан.
830. Ярганат.
831. Ёлбарс, йылан.

832. Кебелек.
833. Кебелек.
834. Чекиртге.
835. Сыгыр.
836. Ярганат.
837. Яшыл хозанак.
838. Кейик, балык, дегирмен, семени.
839. Кейик, товшан, балык, элек, дегирмен, семени, байгуш, томзак.
840. Атың гуйругы.
841. Пышдыл.
842. Томзак, пиле.
843. Елин.
844. Дүйәниң дөрт аягы, ики гулагы.
845. Дүйәнин дөрт аягы, бойны, ики гулагы хем гуйругы.
846. Дүйәнин аягы.
847. Ат.
848. Ат тойнагы.
849. Ит.
850. Дүе.
851. Чекиртге.
852. Пишик дырнак.
853. Дүйәниң эмжеги.
854. Дүе.
855. Йылан.
856. Сычан.
857. Гурчук.
858. Сычан.
859. Сычан.
860. Томзак, сычан.
861. Дүйәниң ызы.
862. Йылан.
863. Гоюн.
864. Жүйже.
865. Чыбын.
866. Гөк гарга.
867. Ары, онуң өй салшы.
868. Кирпи.
869. Сыгрың дили.
870. Гоша өкүз ве азал.
871. Хүви.
872. Шах.
873. Сыгрың шахы.
874. Пышдыл.
875. Сычан.
876. Пишик, сычан.
877. Эшекяссык.
878. Балык.
879. Гоюн.
880. Синек.
881. Балык.
882. Йүпек гурчугы.
883. Томзак ве онуң хөреги.
884. Елин.
885. Гара гарга.
886. Товшан.
887. Земзен.
888. Гурбага.
889. Сакыртга.
890. Ат.
891. Йылан.
892. Газ.
893. Пышдыл.
894. Йүпек гурчугы.
895. Гурбага.
896. Тилки.
897. Мөй.
898. Гарга.
899. Пышбага.
900. Гечи.
901. Гечи.
902. Гурбага.
903. Тилки.
904. Гурчук.
905. Бит.
906. Бүре.

907. Мөй юмуртгасы.
908. Сакыртга.
909. Итиң гуйругы.
910. Йүпек гурчугы.
911. Гарынжа.
912. Томзак.
913. Хүви.
914. Балык.
915. Пышдыл.
916. Текежыллык.
917. Гарынжа.
918. Гурбага.
919. Атгарынжа.
920. Худайаты.
921. Пышдыл.
922. Бит.
923. Балары.
924. Ары.
925. Хозанак.
926. Чыбын.
927. Сычан.
928. Гарлавач.
929. Бүре.
930. Томзак.
931. Байгуш.
932. Айы.
933. Хораз.
934. Дүе.
935. Товук.
936. Гурбага.
937. Тилки.
938. Ала сыгыр.
939. Сүлгүн.
940. Байгуш.
941. Гарынжа
942. Йылан.
943. Гарга.
944. Ала мал.

Өсүмликлер хакында маталлар.

945. Говача.
946. Хоз.
947. Хоз.
948. Тикен.
949. Яндак, пешехана.
950. Гызыл бурч.
951. Үзүм.
952. Йүзәрлигиң дәнеси.
953. Пагта, чигит.
954. Гүнебакар.
955. Яндак.
956. Бияра.
957. Хоз.
958. Үзүм.
959. Гүнебакарың чигиди.
960. Кендир.
961. Мекгежөвен.
962. Жөвен.
963. Сув кәди.
964. Келем.
965. Шалы.
966. Көмелек.
967. Гавун.
968. Хоз.
969. Говача.
970. Бугдай, говача.
971. Нар.
972. Бугдай.
973. Бугдай.
974. Соган.
975. Соган.
976. Көмелек.
977. Гавун.
978. Пагта.
979. Писсе.
980. Гүнебакар.
981. Пешмек.
982. Гавун.
983. Үзүм.
984. Көмелек.
985. Гамыш.
986. Кәшир.

987. Бурч.
988. Бөвүрслен.
989. Игде.
990. Эрик ве мацзы.
991. Гарпыз.
992. Игде.
993. Гавун.
994. Гарпыз.
995. Гарпыз.
996. Писсе.
997. Соган.
998. Мекгежөвен.
999. Мекгежөвен.
1000. Дерек.
1001. Соган.
1002. Гавун.
1003. Кәшир.
1004. Хыяр.
1005. Бугдай.
1006. Жөвен.
1007. Көмелек.
1008. Бугдай.
1009. Жөвен.
1010. Говача.
1011. Гавун.
1012. Дары.
1013. Гавун чигиди.
1014. Тикен.
1015. Соган.
1016. Бурч.
1017. Бугдай, жөвен.
1018. Пагта.
1019. Жөвен.
1020. Гызыл бурч.
1021. Үзүмиң агажы, япрагы, мурты, мивеси.
1022. Нар.
1023. Хоз.
1024. Игде.
1025. Бурч.
1026. Үзүм.
1027. Гызыл бурч.
1028. Говача.
1029. Көмелек.
1030. Үзүм.
1031. Жөвен.
1032. Нарпыз.
1033. Йылак.
1034. Гавун.
1035. Гүләлек.
1036. Гызыл бурч.
1037. Гызыл бурч.
1038. Нар.
1039. Мекгежөвен.
1040. Көмелек.
1041. Бурч.
1042. Шетдалы шәниги.
1043. Хурма.
1044. Кәшир.
1045. Бугдай.
1046. Мекгежөвен.
1047. Көмелек.
1048. Йүзәрлик.
1049. Соган.
1050. Шалы.
1051. Игде.
1052. Пагта.
1053. Кәшир.
1054. Бурч.
1055. Гамыш.
1056. Гарпыз.
1057. Жөвен.
1058. Соган.
1059. Агач.
1060. Гавун.
1061. Нойба.
1062. Түзи.
1063. Игде.
1064. Күнжи.
1065. Мекгежөвен.
1066. Күнжи.
1067. Мекгежөвен.
1068. Нар.

1069. Тикен.
1070. Көсүк.
1071. Говача.
1072. Говача.
1073. Нар.
1074. Нар.
1075. Нар.
1076. Мекгежөвен.
1077. Бурч.
1078. Инҗир.

Дүрли темадакы маталлар.

1079. Дүйш.
1080. Дүйш.
1081. Укы.
1082. Ховуз.
1083. Укы.
1084. Ёл. 1085. Пул.
1086. Ашык.
1087. Ёл.
1088. Гуйы.
1089. Асманың сүтүни ёк, ёрганың ени ёк, көлүң көпрүси ёк, пешәниң эрни ёк, гурбаганың гуйругы ёк.
1090. Тылла.
1091. Уры.
1092. Заң.
1093. Заң.
1094. Демиң ховры.
1095. Ёл.
1096. Укы.
1097. Төңне.
1098. Деряда гапак ёк, ерде өлчег ёк, гөге дирег ёк, йылдызда сан ёк.
1099. Гүррүң.
1100. 1. Деря гапак болмаз. 2. Гөге дирег болмаз. 3. Гушда сүйт болмаз. 4. Ёрганда ян болмаз. 5. Гуланда өт болмаз. 6. Гыл билен гөге чыкан болмаз. 7. Инне билен гуйы газып болмаз.
1101. Яп.
1102. Укы.
1103. Көпри.
1104. Гуйы.
1105. Ыз.
1106. Көпри.

1107. Өрүмли гуйы.
1108. Ялав.
1109. Пул.
1110. Пул.
1111. Диң.
1112. Дүйш.
1113. Бөвет.
1114. Базар.
1115. Арап элипбийиниң нокады.
1116. Көлеге.
1117. Ыз.
1118. Теңне.
1119. Сабын көпүржиги.
1120. Гуйы.
1121. Бириси — бит, икиси — ит, үчүси — үчги, дөрдүси — төрпи, бәшиси — мешик, алтысы — ашык, едиси — елмик, секизи — серче, докузы — торгай, онусы — орак, он бири — күрек, он икиси — кел, башында сакгал дарак.

1122. Укы.
1123. Көпри.
1124. Дүйш.
1125. Гуйы.
1126. Ёл.
1127. Ёл.
1128. Намаз.
1129. Дүйш.
1130. Ёл.
1131. Гуйы.
1132. Укы.
1133. Пул.
1134. Дүйш.

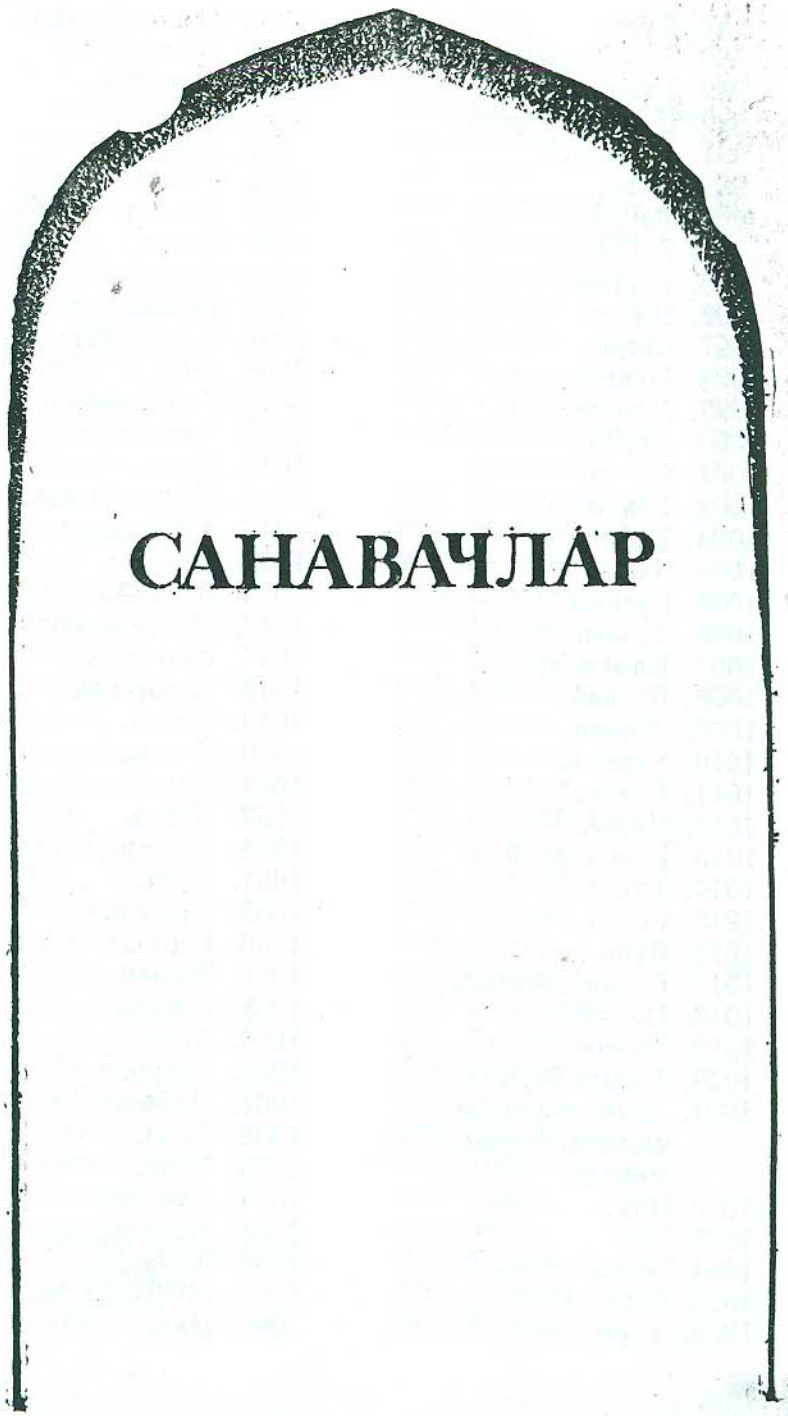

САНАВАЧЛАР

ОЮН САНАВАЧЛАРЫ

Апак-мапак,
Яглы йүпек.
Мундан геч-де,
Сен чык!

* * *

Ак теңге,
Гөк теңге,
Чык, еңге!

* * *

Атдым-батдым,
Ерде ятдым.
Ерден туруп,
Мылтык атдым.

* * *

Апбан,
Сапбан,
Сырыл,
Сечил,
Гутул!

* * *

Чымчык,
Чымылдырык,
Сен гал,
Сен чык!

* * *

Хүтди-хүтди,
Билбил үтди,
Чөкди көмүр,
Чык, аяк!

* * *

Жедреме-женгел,
Ужы менгел,
Дәне-дүвме,
Дәх!

* * *

Экем-экем,
Арпа чекем,
Ёла бакам,
Гөзүм дикем,
Гызыл товук,
Гырма товук,
Жыңгырдавук,
Чек, аяк!

* * *

Өв-өвек,
Товшан дөвек.
Билбил сайрар,
Сеси яйрар,
Деря акар,
Сувун чекер.
Гөкде үмүр,
Чекди көмүр,
Чек, аяк!

* * *

Гөзел — гөш,
Яглы — дөш,
Таңка — даш,
Галам — гаш,
Харжана барсаң,
Омман аш!

* * *

Әдем-бәдем,
Гөги гәдем.
Чиш-пиш,
Ине, иш!

* * *

Инҗә-инҗә,
Ужы диңнә,
Бал-балын-а,
Шек-шекин-э,
Чотур гечи,
Готур гечи,
Гола гечи,
Мөле гечи.
Халалан-хапбан,
Гүлелен-гүпбен,
Ярыл-бөвсүл,
Чомакай-чортакай.
Дәне-дүйне,
Дөмме-дәх!

* * *

Өвелеме-дөвелеме,
Гара гойнуң ганы билен,
Салкым үзүм саны билен,
Агам оглы нирә гитди?
— Дуза гитди.
— Хачан гелжек?
— Яз гелжек.
Пырлам пыс,
Эгниң гыс,
Ёла дүш,
Ёргала!
Гара гойны гарбала,
Семиз гойны сүргеле.
Эсен-эсен,
Тасма кесен,
Жүйже кесен,
Чүрт кесен!

* * *

Эй таяк,
Эйман таяк,
Эеси башын
Иген таяк.
Гыл гуйрук,

Гуландан йүврүк,
Йүз мүң гоюн
Бакган таяк!

* * *

Бир тутам,
Белли тутам,
Башы ярык,
Гыллы тутам,
Хелее кесев,
Гарра мечев,
Чопана таяк,

* * *

Гелин таяк,
Чопан таяк,
Ынха әнет,
Өзи оңат,
Пейда берер,
Зыян гөрер,
Дүнйә йыгнар,
Богаз бойлар,
Таяк, таяк!
Тәсин таяк,
Шу таяк!

* * *

Эй таягым,
Эзиз таягым,
Сувда гайгым,
Дагда кейигим,
Тутдум гола,
Чыкдым дүзе,
Ягшы-яман,
Этме гүман,
Өзүң сайла,
Ине, таяк!

ЗЫРРЫМЛАР

Элек-элек,
Чархы пелек,
Чокай долак,

Мырат голак,
Зыррым.

* * *

Черрик-черрик,
Чархы черрик.
Чилик ойнар,
Ага гиррик
Зыррым.

Элек-элек,
Чархы-пелек,
Ол обада
Чары голак.
Көйнек-балак,
Зак-зук!
Зыррым.

АШЫК ОЙНАЛАНДА АЙДЫЛЯН САНАВАЧЛАР

Бир ашыгың бит ийсин,
Ики ашыгың ит ийсин,
Үч ашыгың үчеге зың,
Дөрт ашыгың төре зың,
Бәш ашык биле гел ойна!

* * *

Ашык ойнасаң озарсың,
Топ ойнасаң тозарсың,
Чилик ойнасаң чилерсиң,
Хачан ойна дөз гелерсиң?!

АЙ ТЕРЕК

— Ай терек!
— Гүн терек!
— Бизден сизе ким герек?
— Сайрап дуран дил герек!
— Диллериң хайсы герек?
— Айжемал герек!

ЯГЫШ ЯГАРА ГЕЛДИ

Ягыш ягара гелди,
Саман сувара гелди,
Гызлар ойнара гелди.
Хейжан элек, жан элек,
Гыш айрылып, яз гелди.
Оглан гачып, гыз ковян,
Тәзе замана гелди.

ГЫЗ ГӨРДҮМ

Депә чыкдым дүз гөрдүм,
Гөк көйнекли гыз гөрдүм.
Гөк көйнеги дызындан,
Атлы етмез ызындан.
Етен аты ёргадыр,
Аяклары чаргадыр...

ЕДИГЕНИМ — ЕДИ ЙЫЛДЫЗ

Ак ат, боз ат — ики йылдыз,
Демиргазык — еке йылдыз,
Едиҝеним — еди йылдыз.
Еди гөчер, еди гонар,
Санасан согап болар.

ХАЙВАНЛАР ВЕ ГУШЛАР ХАКЫНДА

АЛТЫ ГОЮН, БӘШ ГЕЧИ

— Алты гоюн, бәш гечи,
Ханы мунуң эркежи?
— Эркежи дагда галды,
Хай-хайладым гелмеди,
Арпа берсем иймеди,
Чигит берсем доймады.

ТИЛКИ... ТИЛКИ...

Шагал-шагал шады бег,
Донуз-донуз доды бег,

Елбарс бизиң япымыз,
Гаплаң бизиң гапымыз,
Айы бизиң акмагмыз,
Тилки бизиң токмагмыз,
Йылан бизиң гамчымыз,
Томзак бизиң тойчымыз,
Ат-гуш бизиң эжемиз,
Алгыр бизиң атамыз,
Гурт бизиң гудамыз,
Шагал бизиң шадымыз,
Йылан бизиң гамчымыз,
Товшан бизиң товжагмыз,
Сувулган бизиң сувлугмыз...

ХӨРЕЛЕ ДҮЙӘМ, ХӨРЕЛЕ

Хөреле дүйәм, хөреле,
Хөрелемесең бозлама.
Сүйдүңден агаран болар,
Йүңүңден ёрган болар.
Тагты рован тагтың бар,
Ала йүпден ногтаң бар,
Өркүжине эл етмез,
Бахасына пул етмез,
Айрыл онуң янындан,
Өзүм сагжак дүйәни.
Хөреле дүйәм, хөреле,
Хөрелемесең көшеле...

ТҮВВЕЙ ГОЙНУМ, ТҮВВЕЙ

Түввей, гойнум, түввей,
Сүйдүңден сарган болар,
Йүңүңден ёрган болар,
Түввей, гойнум, түввей...

ХАТАР-ХАТАР ДҮЕЛЕР

— Хатар-хатар дүелер,
Өйүң кайда, дүелер?
— Батыр бегиң гашында,
Гуррук гуйың дашында,

МАЛЛАРЫҢ СӨЙЛҮШИ

Дүе көшегин алмаса,
«Хөрәм-хөрәм» диерлер.
Байтал гуланын алмаса,
«Төрене-төрене» диерлер.
Сыгыр танасын алмаса,
«Хөвлим-хөвлим» диерлер.
Гоюн гузусын алмаса,
«Түввей-түввей» диерлер.
Гечи овлагын алмаса,
«Жәр-жәр гечим» диерлер.

СЫГЫРЛАР ГЕЛДИ ГАГШАШЫП

Сыгырлар гелди гагшашып,
Эмжеклери ыңшашып,
Агам гелди даңмага,
Еңңем гелди сагмага...

ТҮТӘДИН-Ә, ТҮТӘДИН

Түтәдин-ә, түтәдин,
— Түтәдине нә герек?
— Чыглым-чыглым биз герек,
Иңне ужы тиз герек.

ГАК, ГАК, ГАРГАЛАР

Гак, гак, гаргалар,
Агач башын дырмалар,
Сүлгүнлер шалы бишсе,
Яп ичинден ёргалар.

ГАК, ГАК, ГАРГАЖЫК

— Гак, гак, гаргажык,
Ханы маңа чөрежик,
Чөрежигиң ичи ёк,
Кел гырнагың сачы ёк.

ПЫШДЫЛ, ПЫШДЫЛ, ПЫШБАГА

Пышдыл, пышдыл, пышбага,
Пышдыллап чыкар дага.
Ин улусы Байраммырат —
Ол-да гидер ойнамага.

ЧАЙКЕЛ, ЧАЙКЕЛ

— Чайкел, чайкел,
Чагаңы алдым,
Ойнап-ойнап сува салдым.

ХҮПҮПИК

Хүпүпик,
Еңңең көпүк.

КЕКЕНЕ

— Кекене, кекене,
Окараңы гетир
Аш берейин.

ХОЗАНАК

— Хозанагым хоззулласын,
Яглы чөрек берейин.

СҮЙТГАЗАН

Сүйтгазан гелйәр хай билен,
Бир мележе тай билен,
Тайы батды палчыга,
Чыкарың хай-хай билен.

* * *

— Сүйтгазан-а сүйтгазан,
— Сүйтгазана нә герек?
— Гаймаклыжа сүйт герек,
Инне ужы тиз герек.

АЛПАЛАС

Йылпылдаян алпалас,
Ал паласың ортасы.
Мәхрем гызың күртеси,
Өзи гейип йыртасы.

ЖИКЖИКИ

Жикжики-хә, жикжики,
Йүврүп чыкды яндага,
Аягына тикен урды,
Отурды агламага.

АТЫМ, АТЫМ

— Алны сакар атым бар,
Тут чыбыкдан гамчым бар,
— Атың гетир гөрейли,
Акжа күммет атайлы.
Акжа күммет йылаклы,
Еңңем сувы сүлүкли.

АК КЕБЕЛЕК, ГӨК КЕБЕЛЕК

Ак кебелек,
Гөк кебелек,
Гулагымың сувуны —
Сор кебелек!

«ХАНЫҢ ОГЛЫ» СУВА ДҮШЖЕК

Гүндогары алаң,
Гүнбатары алаң,
Илерси алаң,
Гайрасы алаң,
Йылан-ичян —
Шу ортада болсаң чык!
«Ханың оглы» сува дүшжек.

ГҮН ЧЫКДЫ

Гүн чыкды,
Гүләлек чыкды,
Харман башына
Жәжек чыкды.

ИЛЕРДЕН БИР ХЕҢ ГЕЛИЙӘР

Илерден бир хеҙ гелйәр,
Бир алакга, бир баракга,
Гуйругы лекге-лекге,
Ики гечи, бир теке,
Бир теке!
Чык еке!

САНЛАР ХАКДА

Бир-е бир элим,
Ене бир элим,
Кетен элим,
Кетиз элим,
Отуз элим.
Акган,
Чокган,
Дере,
Дүз,
Йүз!

* * *

Бир,
Ики,
Үч,
Дөрт,
Бәш,
Алты,
Еди,
Секиз,
Докуз,
Он — тилки дон.
Тилки донуң бахасы,
Бир йүз элли сом!

* * *

Бирлен,
Икилен,
Үчлен,
Дөртлен,
Бәшлен,

Алтыман,
Еди — мен!
Сегсен,
Тогсан,
Йүз,
Дүз!

* * *

Ики секиз, бир докуз,
Үч йигрими, он докуз,
Нәче болар?

* * *

Ики секиз, бир докуз,
Йигрими ерде он докуз,
Нәче болар?

* * *

Ики секиз, он алты,
Ене секиз, бир алты,
Нәче болар?

* * *

Ики секиз, бир еди,
Он бәш ерде он еди,
Нәче болар?

БАРМАКЛАРЫҢ АДЫ

Башам бармак: — Йөрүң, тоя гиделиң,
Сүем бармак: — Гитсек, гиделиң!
Ортам бармак: — Уруш бардыр,
Огулхажат: — Болса болсун!
Күлем бармак: — Гырлышалың!

БАРМАКЛАРЫҢ САНАЛЫШЫ

Башам бармак баш гетир,
Сүем бармак сүйт гетир,
Ортам бармак от гетир,
Огулхажат ок атар,
Күлем бармак күл атар.

БИРДӘН ОН ИКӘ ЧЕНЛИ САНАМАК

Бир диеним — бит,
Ики диеним — ит,
Үч диеним — үчек,
Дөрт диеним — дүшек,
Бәш диеним — бишек,
Алты диеним — ашык,
Еди диеним — елим,
Секиз диеним — серче,
Докуз диеним — дарга,
Он диеним — орак,
Он биринҗи — сакар барак,
Он икинҗи — баш дарак.

БИР ТАЙ

Бир — тай,
Икиде — ай,
Үчде — сай,
Дөртде — гай,
Бәшде — май,
Алтыда — лай,
Едиде — бай,
Секизде — яй,
Докузда — най,
Ондан соң —
Гарлы тай.

ОН АЛТЫНЫ КИМ АЙТДЫ?

Бир,
Ики,
Үч...
...Он алты.
— «Он алты» дийп ким айтды?
— Мен айдамок, ол айтды.
Ынанмасаң санап гөр!

АЛТЫ МАТАЛ АДЫ ЁК

Алты матал ады ёк:
Гөгүң дирегсизлиги,

Ериң өлчегсизлиги,
Деряң гапаксызлыгы,
Гуланың өтсүзлиги,
Гүшуң сүйтсүзлиги,
Ёрганың янсызлыгы.

ЁК ЗАТЛАР ХАКДА

Гушда сүйт ёк,
Йылкыда өт ёк,
Деря гапак ёк,
Асмана дирег ёк,
Гума өлчег ёк,
Гара сувда гаймак ёк,
Окарада сап ёк,
Ёрганда ең ёк,
Юмуртгада тикен ёк...

ГЫЗЛАР ЗУЛУМДАН ГОРКЯР

Асманда ай ойнады,
Чәйнекде чай гайнады,
Ожакда чиш жыгырдап,
Чишде кебап быгырдап,
Абдылла бай гелйәнчә,
Аягында ногайча.
Ногайчаны алалы,
Сандыкчага салалы.
— Сандыкчаның зүлпи ёк,
Зүлпүнде-де гулпы ёк.
— Айтмаң оны, дең-душлар,
Айтсаң болар тең ишлер.
Айтмаклык нәмә деркар,
Гызлар зулумдан горкяр.

БИБИШ ОГЛАН ГӨЛЕ ГАРШЫ

Дүе гелйәр ятага,
Бойны долы отага.
Отагасын бейик гөрдүм,
Чар дереде кейик гөрдүм,
Кейик гелйәр бөке-бөке,
Гөз яшыны дөке-дөке,

Ханың гызы Огулбике,
Йөр гидели гөле бака,
Гөле барсаң гамыш бар,
Базара барсаң күмүш бар,
Оба гелсең юмуш бар,
Ол обада Бибиш бар,
Бибиш оглан гөле гаршы.

БИКЕ НИРДЕН ЫЛГАП ГЕЛИЭР

Бике нирден ылгап гелйэр,
Сачы еле галгап гелйэр,
Ёлсуз ерден ёл салма, гыз,
Йүзи тәзе, тер алма, гыз,
Бике тас гачыпды салма,
Салмадан әтләп сув алма.
Ишигмизиң агзы күнжи,
Бикәниң бойнунда хүнжи,
Гара гөзли овадан гыз,
Яш йигидиң гөз гуванжы.

ДУШМАН ЁЛЫ БОЗУЛАР

Депдим сандык ачылды.
Дувмелери сачылды.

Бирже дувме алжакдым,
Гыз этегне салжакдым.

Гызлар печек, мен сечек,
Ортамызда берк йүпек.

Берк йүпегиң тары мен,
Гөк печегиң зары мен.

Берк йүпек созулар,
Душман ёлы бозулар.

Душман йыкан Көнеүргенч,
Инди басым дүзелер.

Гүнде-гүнде той болсун,
Күйзе долы май болсун!

БИР ЙИГИДЕ БОЛАР АВ

Бу гүн айың үчүдир,
Илеримиз гачыдыр.
Гачыдан гечен кервен,
Хатам байың гөчүдир.
Хатам байың гөчүнде,
Мая бозлар ичинде,
Аннабике ыранын,
Баряр чабдын бүренип,
Геенлери ала тов,
Бир йигиде болар ав.

ГӨЗЛЕ, ГЕЛНЕЖЕ

Үшедим-ә үшедим,
Дагдан алма дашадым,
Алмажыгым алдырдым,
Гулпажыгым ёлдурдым,
Хана хабар билдирдим,
Хандан гелен бәш атлы,
Ичинде бири яш атлы.
Яшыл доны эгнинде,
Гүйч-кувваты билинде,
Гужур-гайраты чигнинде,
Бойы узын чинрикдир,
Доган ери данрыкдыр,
Данрык-данрык даллыжа,
Биширен ашы гыллыжа.
Гөрмәге оңат йигит,
Чык-да гөзле, гелнеже!

ДҮЗ ДӨРДҮМ

Депә чыкдым дүз гөрдүм,
Гөк көйнекли гыз гөрдүм.

Гөк көйнеги дызындан,
Атлы етмез ызындан.

Етен атлы ёргадыр,
Аяклары чаргадыр.

Баран ери базардыр,
Инен ери гүзердир.

ТҮЙДҮЛ-ТҮЙДҮЛ ТҮЙДҮГИМ

Түйдүл-түйдүл түйдүгим,
Акжа эшек бакдыгым,
Ак үзүми ёлдугым,
Ак базара салдыгым,
Гызлар билен ийдигим,
Гызлар печек, мен печек,
Ортамызда гөш пычак.
— Гөш пычагың гыны ким?
— Гөш пычагың гыны мен,
Тар-тар йүпек дини мен.

БУШЛУГЫМА НӘМ БЕРЖЕК?

Шаплав жан-а, шаплав жан,
Чайың кәсә гуй-ов жан.
Акжа гушуң келлеси,
Гаража гушуң келлеси,
Алышманам гуда жан,
Беришменем гуда жан.
— Дагдан ашып дайың гелйәр,
Бушлугыма нәм бержек?
— Аркаң долы шай бержек.
...Шаплав жан-а, шаплав жан,
Чайың кәсә гуй-ов жан...

ЙИГИТ ГЕЛИЙӘР

Гайрадан атлар бошанды,
Өңүне гүллер дүшенди.
Хайып, мениң яглыгым
Перман оглы гушанды,
Перман оглы перишде,
Гелер-гидер хемише.
Тагт үстүнде томаша,
Бир гыз гөрдүм алажа,
Дүпүр-дүпүр ат гелйәр,
Чыкың, гызлар, ким гелйәр?

Чалувчысы янында,
Чалма гушак билинде,
Шабат гитсе шайланжак,
Хыва гитсе өйленжек,
Нер бойлы йигит гелйәр.

АК-ГӨК ГЕЙДИРМЕ

Ак-гөк гейдирме,
Арпа чөрек ийдирме,
Агызла гапдырма,
Тойнакла депдирме,
Ал, газыгында гаррасың!

ДЕГИРМЕНИҢ АК ДАШЫ

Дегирмениң ак дашы,
Акар гөзүмиң яшы.
Даңдан укым алдырман,
Сәхер елин чалдырман,
Баш яссыгым дегирмен,
Ян дүшегим кендирик.
Элим гитмез сапындан,
Гөзүм гитмез топундан.

ГАЙРАДАН-А, ГАЙРАДАН

Гайрадан-а, гайрадан,
Кәкилигни сайрадан,
Эжең оглы бәш болса,
Мүнен аты гуш болса,
Хер сапара баранда,
Эренлер ёлдаш болса.

ЫЗМЫКШИРИҢ МИНАРАСЫ

Ызмыкшириң минарасы,
От алыпдыр хозарасы,
Гассапларың кенарасы,
Гапыргасы-шыпыргасы,
Улы газан ортарасы.

ОВЛАК БАКЯР ЭКЕНИ

Бу гүн айың үчүдир,
Төтекәниң гөчүдир.
Төтекәниң гөчүнде,
Мая гуллар ичинде,
Сүйжи арзува багланып,
Гелнежем отыр салланып.
Салланында саз эдер,
Хер гүленде яз эдер.
Баржак ерим Балканлы,
Балканлының гызлары,
Овлак бакяр экени.
Йигитлере нәз эдип,
Ичин якяр экени...

ЧӨПЛЕМЕ ЧӨПЛӘП ГЕЛИЙӘДИМ

Чөплеме чөпләп гелйәдим
Сыным эпләп гелйәдим.

Депдим сандык ачылды,
Дүвмелери сачылды.

Бирже дүвме алжакдым,
Гыз этегне салжакдым...

ГАР ЯГЯР

I

Гар ягар-а, гар ягар,
Гамышлыкдан гүн догар.
Йылан оглы йылкычы,
Ин кичиси топукчы.
Топукчыда хакым бар,
Алны сакар атым бар.
Атым берсең учайын,
Гөккүммезе етейин.
Гөккүммезиң килди ёк,
Жан агамың жаны ёк.
Агам мени окатды,
Гара сачым даратды.

Гулан гелди «гук» дийди,
Гуйружагы «жык» дийди.
Табакда сув толкунлар,
Сувда балык балкылдар.
Маңгышлагың мүң гойны,
Мәләп гелйәр амана.
Асияның ак уны,
Тозап гелйәр амана.
Ызындакы гулжагаз,
Аглап гелйәр амана.

II

Дагдан инен үч гузы,
Бизе бири гоч гузы.
Шерап байың шол гызы,
Геен гейми гырмызы.
Гырмызы гүле батар,
Аягын гүле басар.

III

Еңнем гачак, мен гочак,
Арамызда гоч пычак.
Гоч пычагың гыны бар,
Мең агамың жаны бар.
...Гар ягар-а, гар ягар,
Гамышлыкдан гүн догар...

ЙҮЗҮҢ АЙНА ГАПАГЫ

Йүзүң айна гапагы,
Бойнуң алма сапагы,
Яңакларың яш алма,
Додакларың тер хурма.
Бадкуй алмасы,
Багдад хурмасы,
Нилгәр күйзеси.
Гавунда замча,
Сүрүде эрек.

Гушларда барак,
Ожарда сазак,
Гапыда энси,
Энеси яңсы.

БАГЫМ, БАГЫМ, БАГЫМДА

Багым, багым, багымда,
Отлар гөгәр багымда.
Дагдан гүллер алайын,
Алтын гопуз чалайын.
Гопузым мең илмежик,
Илмежикде хакым бар,
Жыңгыр-жыңгыр окум бар,
Окум башын кертейин.
Еңңем өйне ёртайын,
— Еңңе жан-а, еңңе жан,
Өйүңе гелен кимжагаз?
— Дайым оглы Мусажык,
Эли-голы гысгажык.
Отурса ожак бойлы,
Туранда таган бойлы.
Чекиртгеден чеежик,
Шам гызылдан шайыжык,
Он бармакда он йүзүк,
Йүзүк сувун ичерлер,
Эгремчеден гечерлер,
Эгремче эйләк-бейләк,
Гурбага далак-далак,
Гурбаганы какларлар,
Эсен жана сакларлар.

КҮМҮШ ТАПДЫМ

Йөрмеләп ёла дүшдүм,
Ёлдан бир күмүш тапдым,

Күмүши бая бердим,
Бай маңа дәне берди.

Дәнәни гуша бердим,
Гуш маңа ганат берди.

Ганатлы гөге учдум,
Бир тәсин жая дүшдүм,

Тамдан тараша дүшдүм,
Зүлпи яраша дүшдүм,

Агама гуйлан ашы,
Селман бисырат ичди,

Селманы ковалай-ковалай,
Ёлдан бир гамчы тапдым,

Гамчыны беге бердим,
Бег маңа йүрек берди,

Йүреги гыза бердим,
Гыз маңа яглык берди,

Яглыгы сува салдым,
Сув маңа балык берди,

Балыгы гарра бердим,
Ол маңа дары берди,

Дарыны товга бердим,
Товук юмуртга берди.

Юмуртганы ода гөмдүм,
Паклап ярылып гитди...

ЮМАЛАНДЫМ, ЮМАК ТАПДЫМ

Юмаландым, юмак тапдым,
Ичинден баш дарак тапдым,
Дарагы мама бердим,
Мамам маңа көке берди,
Көкәни чага бердим,
Чага оюнжак берди.
Оюнжагы чопана бердим,
Чопан маңа таяк берди.
Таягы дайыма бердим,

Дайым маңа гамчы берди.
Гамчыны ере урдум,
Ер маңа жөвен берди.
Жөвени деря зындым,
Деря маңа көпүк берди.
Көпүги туда чалдым,
Тут маңа япрак берди.
Япрагы сыгрыма бердим,
Сыгыр маңа сүйт берди.
Сүйди биширип отырдым,
Гарга гелип «гак» этди,
Серче гелип «жык» этди,
Товшан гелип «выйк» этди,
Торгай гелип «жүйп» этди,
Гурбагалар «варк» этди...
Улы агам улулык этди,
Кичи агам кичилик этди,
Енңелерим гачалак этди,
Сүйдүм дөкүлип гитди...

ХАПЫЗ АГАМ

Хапыз агам өйдеми?
Өйде болса даш чыксын.
Жөвхер гылыч дулдамы?
Дулда болса даш чыксын.
Бедев атлар багдамы?
Багда болса даш чыксын.
Гулан-кейик чөлдеми?
Чөлде болса даш чыксын.
Овлак-гузы көлдеми?
Көлде болса даш чыксын.
Ийиән оты ойдамы?
Ойда болса даш чыксын...
Бедев атың үстүне
Зерден жуллар ярашар.
Зерден жуллар үстүне
Тылла эер ярашар.
Тылла эер үстүне
Хапыз агам ярашар.
Хапыз агам билине
Кемер гушак ярашар.

Ол гушакдан асмана
Кесгир гылыч ярашар.
Кесгир гылыч кесмәге
Душман келле ярашар.
Душман келле гөммәге
Үргүн нәге ярашар.
Үргүн чәге үстүне
Сүйтли галган ярашар.
Сүйтли галган иймәге,
Сары сыгыр ярашар.
Сары сыгыр сагмага
Акжа гелин ярашар.
Акжа гелин элине
Акжа бәбек ярашар.
Акжа бәбек өңүне
Акжа окара ярашар.
Акжа окара ичине
Акжа палав ярашар.
Акжа палав иймәге
Акжа дишлер ярашар.
Акжа диши көвмәге
Акжа гурчук ярашар.
Акжа гурчук иймәге
Акжа товук ярашар.
Акжа товук алмага
Гөкже шагал ярашар.
Гөкже шагал ковмага
Гөклең көпек ярашар.
Гөклең көпек ковмага
Келте чопан ярашар.
Келте чопан элине
Чокмар таяк ярашар.
Чокмар таяк ужуна
Шалдур-шулдур ярашар...

АХМЕТ АГАМ ӨЙДЕМИ?

Ахмет агам өйдеми?
Өйде болса даш чыксын.
Эгри таяк дулдамы?
Дулда болса даш чыксын...
Ахмет агам элине

Эгри таяк ярашар.
Эгри таяк ковмага
Акҗа гоюн ярашар.
Акҗа гоюн иймәге
Гуры селин ярашар.
Гуры селин үстүне
Ахмет агам ярашар.
Ахмет агам иймәге
Яглы чөрек ярашар.
Яглы чөрек япмага,
Акҗа гелин ярашар.
Акҗа гелин элине
Акҗа бәбек ярашар.
Акҗа бәбек өңүне
Акҗа окара ярашар.
Акҗа окара ичине
Акҗа гатык ярашар.
Акҗа гатык ичмәге
Акҗа чемче ярашар.
Акҗа чемче салмага
Акҗа торба ярашар.
Акҗа торба асмага
Ахмет агам ярашар.
Ахмет агам отурма
Акҗа кече ярашар.

БАБАМ МАҢА «ХАЙ» ДИЙДИ

Бабам маңа «хай» дийди,
«Демир донуң гей» дийди.
«Демир донуң геймесең,
Тайлаклара бар» дийди.
— Тайлакларың нәси бар?
— Учар-учар гушы бар.
Учуп гитди ховага,
Барып дүшди деряга.
Деря сувун гуратды,
Балыҗагын чүйретди.
Ики хелей урушды,
Бири гана булашды.
— Онуң ганын ким ювҗак.
— Ак сакгаллы «пир» ювҗак.

Пириң гетир гөрели,
Алын сачын өрели.
Бирже тары кем болса,
Сапак дакып өрели.

ГАЗЫКДАН АТЛАР БОШАНДЫ

Газыкдан атлар бошанды,
Өңүне гүллер дүшенди.
— Ханы мениң яглыгым?
— Перман оглы гушанды.
Перман оглы перишде,
Гелер-гидер хемише.

ДӨРТ ГЕЧИ

Тәрим бойлы дөрт гечи,
Ханы мунуң эркежи?
Эркежи дага гитди,
Хай-хайладым гелмеди.
Чигит бердим алмады.
Чигидим гуша бердим,
Гуш маңа ганат берди.
Ганатым бар учмага,
Агам гапысын ачмага,
Агам яны халатлы,
Еңнем яны килитли.
Еңне жан-а, еңне жан,
Өйүне гелен кимжагаз?
Дәдем оглы Дөвранҗык,
Эли-голы гысгаҗык,
Чекиртгеден чеежик,
Хем айнадан дуружык.

ИКИ ХОЗ

Ики хоз-а, ики хоз,
Бири жерен, бири боз.
Мүндүм бозуң бойнуна,
Дүшдүм хал-хал ойнуна.
Хал-хал ойны ак базар,
Ичинде маймын гезер.

Маймыңҗыгын үркүздим,
Гулаҗыгны гырпыздым.
Шонда чыкды Язмырат,
Урды голум сындырды.
Голум газанда гайнар,
Ашбаз ёлунда ойнар.
Ашбаз гитди одуна,
Гарга тутды бадына.
Гарга дәлдир гамышдыр,
Он бармагы күмүшдир...

БИЛЕЗИК

I

Шакга-шакга билезик,
Он бармакда он йүзүк.
Он йүзүгим йитирдим,
Хана хабар етирдим.
Хандан гелен бәш атлы,
Ичинде бири яш атлы.
Бегрес гейип белленен,
Бедев мүнүп елленен.
Тамдыр болар тараша,
Беглер гелер гөреше.
Бег гызыны бермесе,
Шонда болар томаша.

II

Шакга-шакга билезик,
Он бармакда он йүзүк.
Йүзүк сувун ичер мен,
Эгремчеден гечер мен.
Эгремче пара-пара,
Ичинде, гоша нара,
Гоша нарым үзүлди,
Чил йүпеги дүзүлди.
Чил йүпегиң чөзүги,
Дессеммилиң пүрчүги.

III

Шырка-шырка билезик,
Он бармакда он йүзүк.

Йүзүк сувны ичерлер,
Эгремчеден гечерлер,
Эгремче бөлек-бөлек,
Пышбага далак-далак,
Пышбаганы какларлар,
Эсен бая сакларлар.
Эсен байың атлары,
Нәме дийип кишңейәр?
— Арпа дийип кишңейәр.
— Арпаны нирден алжак?
— Чайың дүйбүнден алжак.
— Чайың дүйби чалмыдыр,
Байың дили лалмыдыр?

ОН БАРМАГЫҢ ХҮНӘРИ

Ашык сатян оглум бар,
Йүпек сатян гызым бар.
...Ики чопан урушды,
Бири гана булашды,
Онуң ганын ким ювжак?
Ак сакгаллы «пир» ювжак.
«Пирим» гитди одуна,
Палта дегди будуна.
Палта дәлдир гамышдыр,
Он бармагы күмүшдир.
Күмүшими йитирдим,
Хана хабар етирдим,
Хандан гелен бәш атлы,
Бәшиси-де гыр атлы.
— Гыр ат нәмә кишңейәр?
— Арпа дийип кишңейәр.
— Арпаны нирден алжак?
— Байың гызындан алжак.
Байың гызы хал-халы,
Айда докар бир халы.
Халысының кенары,
Он бармагың хүнәри.

АРЗЫМ БАР!

— «Патышахым», арзым бар!
— Айт арзыңы!

— Бир огры тутдум.
— Нәлер огрусы?
— Гиҗелер огрусы.
— Нәлер огрусы?!
— Гиҗелер огрусы!
— Нәмәни алды?
— Бузы дешип, буграмы алды,
— Габымы дешип, галламы алды,
Агтамы деше-деше —
Сыгрымы гоюп, танамы алды.

ХАРАЙ ХАРАЯ, БЕГЛЕР

Харай харая, беглер,
Кервен сарая, беглер,
Ак мая дүзде галды.
Йылкы Төвризде галды.
Гаррысы ёк, йигиди,
Дерт берди,
Дерманы гызда галды.
Йигрим бәш яшда эденлерминҗ —
Хеммеси ызда галды...

АЙДЫШЫК

— Гайчы, гайчы!
— Җан-а, гайчы.
— Гоюнлар нирде?
— Ала дагларда.
— Нәме ийәр?
— Ёвшан ийәр.
— Нәме ичәр?
— Шербет ичәр...
— Тахяны ким тикди?
— Сөйгүли яр тикди.
— Ярың ёлы кайда?
— Рехимли байда.
— Рехим эдйәрми?
— Кәте эдйәр, кәте ёк.
— Бай йүреги болармы пәк?
— Ёк, ёк, ёк, ёк!

АТ ГЕЛЙӘР

— Дүкүр-дүкүр ат гелйәр,
— Чыкып серет, ким гелйәр?
— Гыратыны кишнедип,
Гырмызы донун ыкжадып,
Гамчысындан ган дамып,
Яглыгындан яг дамып,
Байрам билен Вепа гелйәр,
Өзлерем чаман гелйәр.
— Чыкып гаран, авданмы?
— Янна товшан асыпдыр,
Ики аягына гысыпдыр,
Дона ганы дамыпдыр...
— Авдан арып геленде,
Эжеси гурбан жанына.
— Дүкүр-дүкүр ат гелйәр.
— Чыкып серет ким гелйәр?
— Ал атыны сәкдирип,
Илерден дәдеси гелйәр.
— Чыкып гаран нә гетир?
— Он үч буруч, бир петир...

ЯГДЫРМАНЫ ГИТМЕРИН

Торба-тагара гетирип,
Долдурманы гитмерин.
Гаты мешик гетирип,
Юмшатманы гитмерин.
Гара булут гетирип,
Ягдырманы гитмерин!

ДЕГИШМЕ ХӘСИЕТЛИ САНАВАЧЛАР

БИР БУРЕ ДЕПДИ ДЫЗЫМА

Бир бүре депди дызыма,
Үч гүнде гелдим өзүме.
Ынанмасаң сөзүме,
Алты айлап ятмадыммы?

Тутдум бүрәнең агыны,
Сынама чекдим дагыны.
Алтмыш батман дуры ягыны,
Өтен базар сатмадыммы?
Тутдум бүрәнең энесен,
Бөвре даңдым танасын,
Гоша гошдум жуванасын,
Дайханчылык этмедимми?

ДАЙЫҢ ГЕЛИӘР

— Дайың гелйәр дагдан ашып,
Сөйүнҗисине нәме бержек?
— Гоюн бержек!
— Гоюнам бир гоюндан болан,
Сенем бир «гоюндан» болан.
Дайың гелйәр дагдан ашып,
Сөйүнҗисине нәме бержек?
— Гечи бержек!
— Гечем бир гечиден болан,
Сенем бир «гечиден» болан,
Дайың гелйәр дагдан ашып,
Сөйүнҗисине нәме бержек?
— Товук бержек?
Товугам бир товукдан болан,
Сенем бир «товукдан» болан,
Дайың гелйәр дагдан ашып,
Сөйүнҗисине нәме бержек?...

ҖЕЛЛӘНИ ӘКЕЛ, ҖЕЛЛӘНИ

— Хей-вай, доган Аннаораз,
Себетде бир бела бар!
— Җелләни әкел, җелләни,
Пишик алды келләни.
— Янындакы җелледир,
Инди дүшер пелледир.

ЛӘЛЕ ҖАН

Токалаң — таң,
Токалаң — таң!

Тайып дүшдүм, Ләле җан.
Он бармагмы гарышлап,
Махмал бичдим, Ләле җан.
— Махмалы нирден тапайын,
Бегден беге чапайын?
Бегиң гызы акыллы,
Сачы бурма кәкилли,
Бег гызындан тапайын,
Үстүне пөстек япайын,
Башына күрте атайын.

АННАҖЕМАЛ СИРКЕЛИ

Аннаҗемал сиркели,
Сиркесинден горкалы,
Гетир гойнуң гыркалы.
Ягыш ягар пайыр-пайыр,
Аннаҗемал гечиңи айыр.
Айырмасаң келек болар,
Алты гылдан элек болар,
Янавучдан чөрек болар...

ҖҮЛҖҮЛ БИКЕ

— Адың нәме?
— Җүлжүл бике.
— Бурнуң нәме?
— Йылгын сүйке.
— Аш ичҗекми?
— Гетир бәрик.
— Иш этҗекми?
— Ёк, ёк, ёк.

ЧАРХ УРУП ЯТГАН ЙИГИТ

Кичгине чарбаг ичинде,
Чарх уруп ятган йигит.
Алмасын гөвсүнде гоюп,
Бир газал айтган йигит.
— Ол газалны кимге айтган?
— Тоты бойлы дурнага.

Дурна гитди, газ галды,
Шамырадың одуна янгандан,
Мүң эссе говы янмаган.

НЕБСЕВҮР БАЯ ГОЙДУМ

Айдым-айдым бәш айдым,
Агшам бир көр сычан сойдум.
Онуң ичек-багрыны,
Небсевүр бая гойдум.

ДҮРЛИ САНАВАЧЛАР

Келим-келим кетирди,
Келим ёлда ятырды.
Бирже чыбын «жың» этди,
Болуберди патырды.

Келим-келим гиженe,
Меңзәр ала гүжене,
Башыңа чыбын гонар,
Бармавергин Тежене.

Келим-келим кеззи-ха,
Келиң башы гызды-ха.
Алты хекек, он гарга,
Ысын алып чозды-ха!

* * *

Абадан авалак,
Телпеги тегелек.
Өйлерне барсаң —
Гүжүги ковалак.

Ораз орак,
Кәди көвек,
Бир дөвүм чөрек —
Лүл-лүм, лүл!
Мерет, Мерет мергулак,
Хер тайында бир гулак.

Иллер гавун дашанда,
Мерет келлесин гашанда.
Инжик-минжик,
Кака монжук,
Кассир Ишан,
Анна Тәжик.

Ораз орак,
Докма дарак,
Гелниң ады
Огулгерек.

* * *

Алты гызың бири Ага,
Ёлуң дүшди бизиң бага.
Йөр гидели ойнамага,
Алты гыз эгледи бизи.

Алты гызың бири Әше,
Гойнуңы гойберме мәше,
Атыңы бүдретме даша,
Алты гыз эгледи бизи.

Алты гызың бири Патма,
Арпаны бугдая гатма.
Яр берен яглыгын сатма,
Алты гыз эгледи бизи.

Алты гызың бири Аман,
Даг башыны тутды думан,
Гөк гүрләп, сил гелен заман,
Алты гыз эгледи бизи.

Алты гызың бири Дурсун,
Бедевини гыссап сүрсүн.
Душманлары худай урсун,
Алты гыз эгледи бизи.

Алты гызың бири Жерен,
Жоралары биле йөрен.
Жерен гызы бармы гөрен?
Алты гыз эгледи бизи.

* * *

Бөкүшели, бөкүшели,
Сары гавун экишели,
Сары гавун бишипдир,
Сапагындан дүшүпдир.

Бу-я мениң жаным,
Мен онуң женанасы.
Бу адамың энеси —
Мениң энемиң гайын энеси.

Бәхелле, бәхелле, бәллиже,
Биширен ашы гыллыжа.
Итлери үйрегенже,
Огланлары уршаганжа.

Гарга говук,
Өлдүм совук!
Мениң донум
Ялпылдавук.

Гүн чыкды,
Гүләлек чыкды.
Харман башына
Жәжек чыкды.

— Даша гурт дүшсе, нәме билен
айырмалы?
— Дүйәниң шахы билен айырмалы.
— Дүйәңем бир шахы бормы?
— Даша-да бир гурт дүшерми?

Огулхаллы овлак бакар,
Овлажыгның алны сакар.
Гарынжыгны отарансоң,
Овлажыгны сува якар.

Өс сачым, өс,
Өсмесең, кес.
Атыма душак,
Билиме гушак.

Туданаңы тударлар,
Тут агачдан асарлар.
Хекгем-хекгем,
Араба чекем.
Гүле бакып,
Гөзүм дикем!

— Чекиртгеден ат эдип,
Чөле гиден бармыдыр?
— Ёкдур.
— Чал серчеден той эдип,
Бага бакан бармыдыр?
— Ёкдур.
— Гара сувы гайнадып,
Гаймак алан бармыдыр?
— Ёкдур.
Көне палас тәзе дийип,
Салгыт салан бармыдыр?
— Бардыр.

Әнев әневсиз болмаз,
Әнев галасыз болмаз.

Яг, яганагым,
Гуй, гуянагым!

Ягыш ягара гелди,
Саман сувара гелди,
Хейжан элек, жан элек,
Гызлар ойнара гелди.

— Ясга,
— Ювусга.
— Ясга болса сакламалы,
— Ювусга болса окламалы.

Эртеким эрте болар,
Эшежигим ёрта болар,
Дурна ясавул болар,
Хекге хабарчы болар.

Шылдырым — шылп,
Агзым гулп,
Ачары менде!

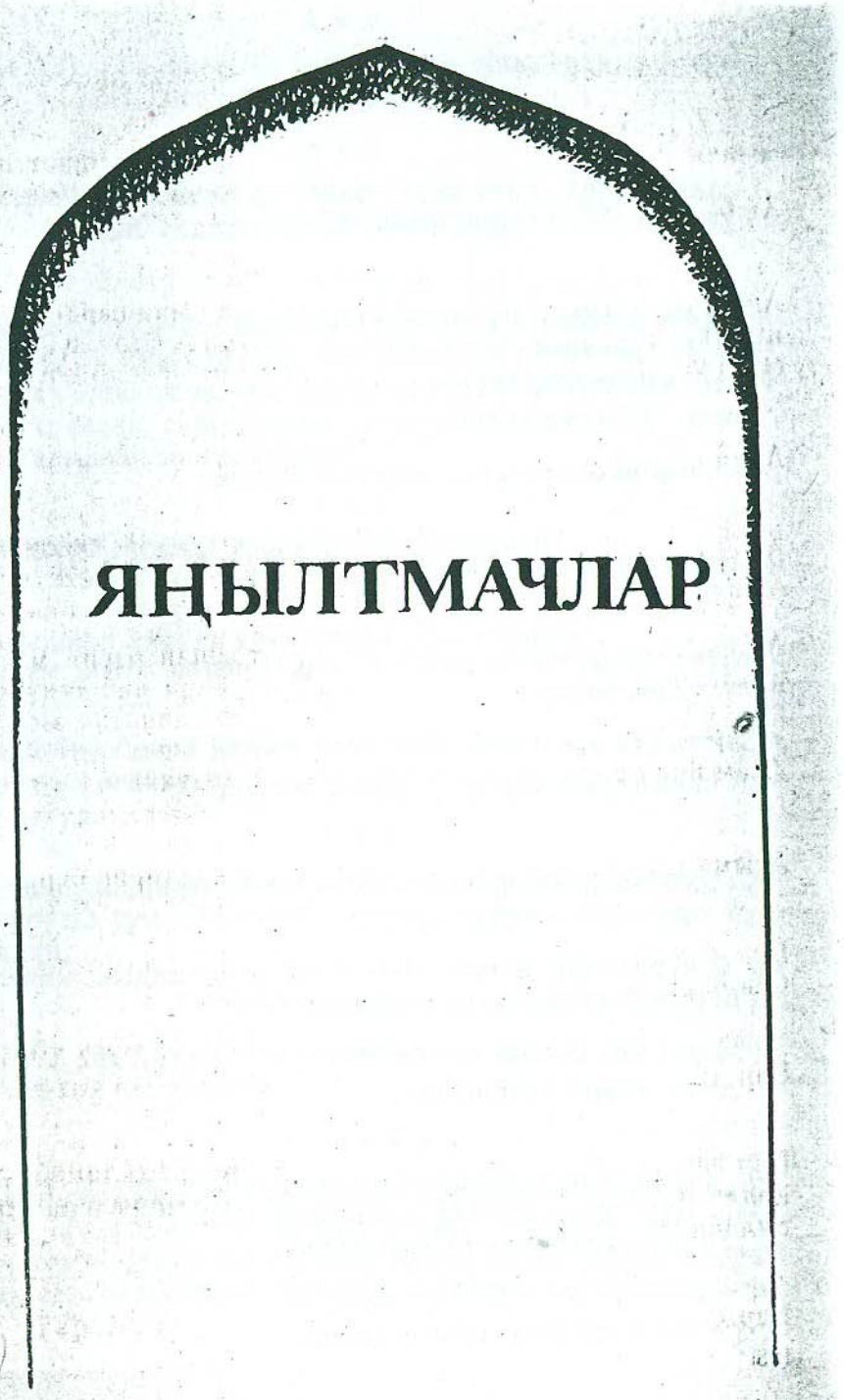

Ай буҗагаз чөпүң туршумтылҗадыгыны.

* * *

Аннагулы агамың ак эшеги аңңырды-да чаңңырды. Сыпынанда йүпүнден бөкүп мүндүм үстүне. Сып дүшдүм, сыпа үстүне дик дүшдүм.

* * *

Арпа наны ийсең ысытмалатмазак болар.

* * *

Арпа чөрек йүрек еллендирмезек болар.

* * *

Ат өзүни сакыртгалатмазак болар, товшан өзүни мүтүриклетмезек болар.

* * *

Атам икимиз бир яба артлашмакчыл болдук.

* * *

Атыма атыздан бокурдакламадык җөвен гетирип бердим.

* * *

Бир бокурдаклан җөвен, бир бокурдакламадык җөвен. Сен барып бокурдакламадыгындан гетир.

* * *

Бир дессе демри денемегим.

* * *

Бир гаплаң гелйәр арлап, арласа-да арлап, арламаса-да арлап. Бир сычан гелйәр жыгылдап, жыгылдаса-да жыгылдап, жыгылдамаса-да жыгылдап.

* * *

Бирҗе чемче шорҗа серче чорбасы.

* * *

Бир товшан гелҗекмиш, гелип гумалакламакчымыш.

* * *

Бир товшан япа ярмашмакчы болды, ызы билен менем япа ярмашмакчы болдум.

* * *

Бир пил гелйәр агзын ачып,
Бурны билен сувлар сачып.
Сыгыр гелйәр шахын булап,
Гуйругы билен ери сүрпәп.

* * *

Бир чигинсиз сап шалы.

* * *

Битмедик ёвшаның дүйбүнде догмадык товшан ятыр экен. Көрүмиз гөрди, чолагымыз урды, керимиз тапырдысыны эшитди, ялаңаҗымыз сыйына салып гидиберди.

* * *

Бөвүрде бир яралы ярганак, яртыгулак тазы ятыр. Шол яралы ярганак, яртыгулак тазы билен яралы ярганак яртыгулаклашсаң-да яралы ярганак яртыгулаклашмалы, яралы ярганак яртыгулаклашмасаң-да яралы ярганак яртыгулаклашмалы.

* * *

Бу җөвен токмакланан җөвенми, токмакланмадык җөвенми? Токмакланан болса-да токмакламак герек, токмакланмадык болса-да токмакламак герек.

* * *

Бу үзүм туршумтылҗа үзүм, туршумтылҗа болса-да сүйҗүмтилҗе үзүм.

* * *

Гайрадан кырк гылгуйрук гелйәр. Кырк гылгуйругың ичинде кырк йыл гысыр галан гызыл гыр гылгуйрук гелйәр.

* * *

Гарабогаздан гара бугралы гарры Гайып гелйәр.

• • •

Гаража өйүмизиң гаража дурлугы.

• • •

Гаты-гаты геплеме, чөпи-чөпден чөплеме.

• • •

Говачаның ичини кәтменлесеңем кәтменлемели, кәтменлемесеңем кәтменлемели.

• • •

Гызыл ити гыркярдым, гыркяркамам горкярдым. Гызыл ит мени кырк гезек ковалап, гырдан ашырды. Менем гызыл итиң гуйругындан тутуп, айлап-айлап зындым-да, гыр такырдан ашырдым.

• • •

Дага товшан бармакчымыш, барып гумалакламакчымыш, гумалагыны томзак тогаламакчымыш.

• • •

Дагдан бәш гечи ашжакмыш, ашып гумалаклажакмыш.

• • •

Дашховзуң даш көчесинде той тутулып, докуз мүң докуз йүз тогсан докуз табак тартылды.

• • •

Деряның аңырсында алты гарга, бәрисинде алты гарга, ине болды он ики гарга. Гаргалары доң кесек билен тогалатса-да болар, тогалатмаса-да болар.

• • •

Деряның гайрасы сүйшмезлер. Сүйшмезлерде гызлар гезер: жүпден гезер, тәкден гезер.

• • •

Деряның ол йүзүнде кекре-күкре арпа экдим. Кекре-күкре арпама көрпе кирпи дарады.

• • •

Деряның ол йүзүнде сакар секил серке дур. Сакалыны сува басып, силкип сыкып чекип дур.

• • •

Деряның ол йүзүнде бир гаралоңк-гаралеңк гарга, деряның бу йүзүнде хем бир гаралоңк-гаралеңк гарга. Шол гаралоңк-гаралеңк гаргалар гаралоңклашжак гаралоңк-гаралеңк гаргаларымы, гаралоңклашмажак гаралоңк-гаралеңк гаргаларымы?

• • •

Дост досты гөренде насбайлашмазмышмы?!

• • •

Диреглиниң диңине дик мүндүм, дик дүшдүм.

• • •

Дулда бир бөври дешик кәди бар. Дешигине бармагым, бармагым дешигине.

• • •

Ики санжак үйшмек гум бар, бири өлже гум, бейлекиси гуружа гум. Өл гум-а парахат, гуружа гума гурт дүшүпдир.

• • •

Илерден бир мор өкүз гелйәр, саг шахын сол ташлап, сол шахын саг ташлап.

• • •

Илерден гелйән бир топар гараман гаралоңк гара гарга. Гайрадан гелйән бир топар гараман гаралоңк гара гарга. Инди сен шу ерде мениң билен гараман гаралоңк гаргалашсаңам гараман гаралоңк гаргалашарсың,

ғараман ғаралоңк ғаргалашмасаңам ғараман ғаралоңк ғаргалашарсың. Шейдип, икиси шол ерде ғараман ғаралоңк ғаргалашып башладылар.

* * *

— Илердәки секиз топар сакал-секил токлыны йитирдик.

— О нә есер секиз топар сакал-секил токлыны? Бизем-ә йитириндик секиз топар сакал-секил токлыны.

* * *

Көпетдагың этегинде сегсен окара арпа экдим. Сегсен окара арпаны көр-кекре кирпи ийди. Көр-кекре кирпини көр-кекре тилки ийди.

* * *

Мөҗеги таяк билен ураны хем урмалы, урмадыгы хем урмалы.

* * *

О тамдырың башында докуз, он докуз ғарга. Бу тамдырың башында докуз, он докуз ғарга. Докуз, он докуз ғарга докуз, он ғарганы докуз, он докуз гезек тогаландырмакчымыш.

* * *

О Теҗен, бу Теҗен.
Күнҗүлиҗе Теҗен.
Күнҗүси чүтеҗе
Битенҗе Теҗен.

* * *

О текҗеде мәш бар, бу текҗеде даш бар, мәшлешсең мәшлешҗек, дашлашсаң дашлашҗак.

* * *

Ортарадакы ғара ери токмакласаңам токмакламалы, токмакламасаңам токмакламалы.

* * *

Ол оба билен бу обаның арасы сәхелчежик, ғатнашмазчажык ержагазмыдыр?!

* * *

Ол обада бир ғарры, бу обада бир ғарры. Икиси маслахатлашса-да маслахатлашмалы, маслахатлашмаса-да маслахатлашмалы.

* * *

Ол обаның адамсы билен бу обаның адамсы маслахатлашмакчы болды.

* * *

Ол текҗеде жүп дүкҗе,
Бу текҗеде тәк дүкҗе,
Тәк дүкҗә жүп дүкҗе,
Жүп дүкҗә тәк дүкҗе.

* * *

Ол эркек, бу эркек, голтугы этли эркек.

* * *

Оң текҗеде, чеп текҗеде,
Чеп текҗеде, оң текҗеде.

* * *

Сарайда дуран гыратың йүврүп бардым янына. Бек япышдым ялына. Зып мүндүм, зып дүшдүм, гара ере дик дүшдүм.

* * *

Сары сачыны сырдыран сары ягыз Сазагы сазанаклатсаңам сазанаклатмалы, сазанаклатмасаңам сазанаклатмалы.

* * *

Сарының сыгрыны саман билен семредип, Самаркантда секиз мүң секиз йүз сегсен секизе сатан саг болсун!

• • •

Семиз сүлгүн жырт атып жакакламакчымыш.

• • •

Сона Сапарларың сары сыгрыны сагып сүйдүнден сарган серди.

• • •

Сыгрың саг шахы чеп, чеп шахы саг.

• • •

Тай танапыны жыкырдыклатмазак болар.

• • •

Таганың тамының текжесинден Тогталар токга темәки тохумыны тапдылар. Тапылан токга теммәки тохумыны түрклериң түрмесиниң төрүне тарап тартдылар.

• • •

Тахялы Тахырың тамының трубасындан туршужа түршежик ташламага тайын төвекгел тапылды.

• • •

Тежениң территориясындан тапылмадык теммәки тохумыны Тахырың тамының тейинден тапдылар. Тахыр тамының тейинден тапылан теммәкиниң тохумыны Тогталара табшырды.

• • •

Топалаклы мейданда докуз топар токар токлулы-гузулы гоюн отлап йөр.

• • •

Топум — тогаланаганжа, йүпүм — созулаганжа.

• • •

Түммежик депәң үстүнде докуз пачак арпа экдим. Докуз пачак арпамы кейкер-күйкер эркек кирпи отлап дур.

* * *

Харда харман, харман үстүнде бир нокат.

* * *

Чай угрунда гара гоюн гумалакламазмышдык, гумалагын томзак йылмалакламазмышдык.

* * *

Чайырлыжа чилиң дүйбүнде чалжарып ятан чалжа серче, чорбажыгы бирже чемче.

* * *

Чарының чатмасының четинден чал чекиртге чекирәп чыкды. Чары чал чекиртгәни четинден чекип чатмадан чыкарды.

* * *

Чарының чекгесинден чекиртге чакды. Чары чатмадан чиркин чыгырып чыкды.

* * *

Чемен Чарының чекгесине чекип чалды.

* * *

Чотур-томмук тудуң үстүнде бир хүпүклиже торгай отыр.

* * *

Шалдырама Шабадың боюнда шалдырап дуран шалы гөрдүм.

* * *

Шамыратдан йыкан, шилдирәп акан, шор ерде битен, бир чигинсиз сап шалы.

* * *

Шу тайдан бир товшан тырмакчымыш, туруп гумалакламакчымыш, гумалакласа-да гумалакламалымыш, гумалакламаса-да гумалакламалымыш.

* * *

Шу Шасенем шахлыжа-сачлыжа Шасенеммиш.

* * *

Эшегиме бирже дессе говуш бердим дишлери шыкылдашмазлык үчин.

* * *

Ябың аңырсында кырк тигирчек, бәрисинде кырк тигирчек. Хеммесини гошсаң сегсен тигирчек. Сегсен тигирчеклешдирсеңем сегсен тигирчеклешдирмели, сегсен тигирчеклешдирмесеңем сегсен тигирчеклешдирмели.

* * *

— Язы кел нәдип йөр?

— Гечисини мүнүп, дүесини ийдип, битмедик токайдан ок-яй ясап, догмадык товшанлары атып йөр.

* * *

Япбайыр ерде япбашласа-да болар, япбашламаса-да болар.

* * *

Яш пишигиң аягына яшыл йүпек ярмашмазак болармыш, ярмашса-да чырмашмазак болармыш.

МАЗМУНЫ

Өй ве онуң бөлеклери хакында маталлар 9
Ийилйән, ичилйән, гейилйән ватлар хакында маталлар . . 15
Хожалыга, гурал-эсбаплара дегишли маталлар . . . 20
Безег-зыната дегишли маталлар 38
Саз гураллары хакында маталлар 41
Харбы энҗамлар хакында маталлар 43
Хайванлар, гушлар, овнук мөр-мөҗеклер хакында маталлар 45
Өсүмликлер хакында маталлар 63
Дүрли темадакы маталлар 77
Маталларың чөзгүтлери 83
Санавачлар 98
Оюн санавачлары 99
Зыррымлар 102
Ашык ойналанда айдылян санавачлар 103
Ай терек 103
Ягыш ягара гелди 104
Гыз гөрдум 104
Едигеним — еди йылдыз 104
Хайванлар ве гушлар хакында 104
Алты гоюн, бәш гечи 104
Тилки... Тилки 104
Хөреле, дүйәм, хөреле 105
Түввей гойнум, түввей 105
Хатар-хатар дүелер 105
Малларың сөйлүши 106
Сыгырлар гелди гагшашып 106
Түтәдин-э, түтәдин 106
Гак, гак, гаргалар 106
Гак, гак гаргажык 106
Пышдыл, пышдыл, пышбага 107
Чайкел, чайкел 107
Хүпүпик 107
Кекене 107
Хозанак 107
Сүйтгазан 107
Алпалас 108
Жик-жики 108
Атым, атым 108
Ак кебелек, гөк кебелек 108
«Ханың оглы» сува дүшжөк 108
Гүн чыкды 108
Илерден бир хең гелйәр 109

Санлар хакда
Бармакларың ады
Бармакларың саналышы
Бирден он икә ченли санамак
Бир тай
Он алтыны ким айтды?
Алты матал ады ёк
Ёк затлар хакда
Гызлар зулумдан горкяр
Бибиш оглан гөле гаршы
Бике нирден ылгап гелйәр
Душман ёлы бозулар
Бир йигиде болар ав
Гөзле, гелнеже
Дүз гердүм
Түйдүл-түйдүл түйдүгим
Бушлугыма нәм бержек?
Йигит гелйәр
Ак-гөк гейдирме
Дегирмениң ак дашы
Гайрадан-а, гайрадан
Ызмыкшириң минарасы
Овлак бакяр экени
Чөплеме чеплән гелйәдим
Гар ягяр
Йүзүң айна гапагы
Багым, багым, багымда
Күмүш тапдым
Юмаландым, юмак тапдым
Хапыз агам
Ахмет агам өйдеми?
Бабам мана «хай» дийди
Газыкдан атлар бошанды
Дерт гечи
Ики хоз
Билезик
Он бармагың хүнәри
Арзым бар?!
Харай харая, бегler
Айдышык
Ат гелйәр
Ягдырманы гитмерин
Дегишме хәснетли санавачлар
Бир бүре депди дызыма
Дайың гелйәр
Желләни әкел, желләни
Ләле жан
Аннажемал сиркели
Жүлжүл Бике
Чарх уруп яттан йигит
Небсевүр бая гойдум
Дүрли санавачлар
Яңылтмачлар

Литературно-художественное издание

БОЛЬШАЯ МЕДВЕДИЦА

Туркменское народное творчество

Ашхабад, издательство «Туркменистан»

На туркменском языке

Редактор С. Аннасәхедов

Суратчы М. Нургелдиев

Сурат редакторы С. Эеберенов

Тех. редакторы О. Нурягдыева

Корректор Ш. Мухаммедова

ИБ 980

Ыгнамага берилди 31.10.88. Чап этмәге рухсат эдилди 10.05.89. Форматы 84X108 1/32. Китап журнал кагызы. «Эдеби» гарнитурасы. Ёкары чап эдилиш усулы. Шертли чап листи 7,77. Шертли реңкли оттиски 7,98. Учёт-нешир листи 5,84. Тиражы 54000 экз. Заказ № 3139. Бахасы 45 к.

ТССР Неширят, полиграфия ве китап сөвдасы барадакы дөвлет комитети, «Туркменистан» неширияты. 744013. Ашгабат шәхери, Ө. Кулыев көчесиниң 31-нжи жайы.

ТССР Неширят, полиграфия ве китап сөвдасы барадакы дөвлет комитетиниң типографиясы. 744013, Ашгабат шәхери, Совет көчесиниң 46-нжы жайы.